

Η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα: Προκλήσεις και προοπτικές

Κύρια αποτελέσματα

Φεβρουάριος 2022

Περιεχόμενα

- Σκοπός της μελέτης
- Ο θεσμός στην Ελλάδα και διεθνώς
- Βασικά μεγέθη των ΤΕΑ
- Εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου
- Προτάσεις πολιτικής
- Οικονομικές επιδράσεις
- Συμπεράσματα

Πλαίσιο

- Η επαγγελματική ασφάλιση αναπτύσσεται προαιρετικά, στο πλαίσιο μιας επαγγελματικής δραστηριότητας με βάση συμφωνία που έχει συναφθεί μεμονωμένα ή συλλογικά μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων (ή εκπροσώπων τους) ή μεταξύ ελεύθερων επαγγελματιών.
- Παρά την ανάπτυξη που έχει σημειωθεί την τελευταία πενταετία, ο θεσμός της επαγγελματικής ασφάλισης έχει περιορισμένη κάλυψη στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες.
- Υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για περαιτέρω ανάπτυξη των συνταξιοδοτικών ταμείων και της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα.

Σκοπός της μελέτης

Εξέταση και ανάδειξη των προοπτικών και των προκλήσεων της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Προτάσεις μέτρων για την ενίσχυση του θεσμού, στη βάση καλών διεθνών πρακτικών, εκτίμηση δυνητικής συμβολής στην οικονομία

Γιατί είναι κρίσιμη η ενδυνάμωση της επαγγελματικής ασφάλισης;

Η ενίσχυση της επαγγελματικής ασφάλισης, συνδυαστικά με τη δημόσια και την ιδιωτική, προσφέρει σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη

Τι επιτυγχάνεται με τα προτεινόμενα μέτρα;

Διάχυση του ασφαλιστικού κινδύνου μεταξύ των πυλώνων του συστήματος

Βελτίωση της επάρκειας των συνταξιοδοτικών παροχών

Καλλιέργεια αποταμιευτικής κουλτούρας των νοικοκυριών

Ενίσχυση της παραγωγικότητας

Αύξηση των επενδύσεων

Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου

Περιεχόμενα

- Σκοπός της μελέτης
- **Ο θεσμός στην Ελλάδα και διεθνώς**
- Βασικά μεγέθη των ΤΕΑ
- Εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου
- Προτάσεις πολιτικής
- Οικονομικές επιδράσεις
- Συμπεράσματα

Ο Θεσμός στην Ελλάδα και διεθνώς

Κύρια χαρακτηριστικά

- Εννοιολογικοί προσδιορισμοί και θέση των ΤΕΑ στη δομή του συνταξιοδοτικού συστήματος
- Η υποπερίπτωση των 4 ΤΕΑ υποχρεωτικής ασφάλισης

Ρυθμιστικό πλαίσιο

- Βασικές αρχές λειτουργίας εγχωρίως και διεθνώς ενσωματωμένες στη νομοθεσία
- Ειδικότερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο
- Η υποπερίπτωση του πανευρωπαϊκού ατομικού συνταξιοδοτικού προγράμματος PEPP
- Επί μέρους θέματα: τρόποι επένδυσης και περιορισμοί, βασικοί όροι λειτουργίας κι οργάνωσης των ΤΕΑ, εποπτεία, πόροι, ποσοστό εισφοράς, παροχές κι όρια ηλικίας, μεταφορά δικαιωμάτων

Φορολογικό πλαίσιο

- Φορολογική μεταχείριση εισφορών, αποδόσεων, παροχών (περιοδικών και εφάπαξ)
- Σύγκριση με άλλες χώρες του ΟΟΣΑ

Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ) ως οχήματα προαιρετικής, συμπληρωματικής ασφάλισης...

Τρεις βασικές αρχές

- ✓ Μη κερδοσκοπικό πλαίσιο λειτουργίας
- ✓ Πλήρης διαχωρισμός των συσσωρευμένων περιουσιακών στοιχείων από τις χρηματοδοτούσες οντότητες
- ✓ Ίδρυση και διακυβέρνηση από τους κοινωνικούς εταίρους μέσα από επαγγελματική διαχείριση

Βασικές λειτουργίες

- ✓ Αναλογισμός
- ✓ Διαχείριση κινδύνων
- ✓ Εσωτερικός Έλεγχος
- ✓ Κανονιστική συμμόρφωση
- ✓ Ανεξάρτητος θεματοφύλακας
- ✓ Δυνατότητα ασφάλισης και λοιπών κινδύνων, πέρα από γήρας, όπως υγεία

Σχέση εισφορών-παροχών

- ✓ Κεφαλαιοποιητικό σύστημα
- ✓ Ατομικός «κουμπαράς»

... δύνανται να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς την συνταξιοδοτική αποταμίευση

Βασικοί Επενδυτικοί Κανόνες σύμφωνα με Νόμο 4680/2020

Στόχος η αποτελεσματική διαφοροποίηση χαρτοφυλακίου τοποθετήσεων των αποθεματικών, με όρια για τον περιορισμό του ρίσκου και κριτήρια τη βελτιστοποίηση του λόγου αναμενόμενης απόδοσης/ρίσκου των επενδύσεων

- Ανώτατο όριο επενδύσεων στην ίδια επιχείρηση (5%) ή όμιλο (10%) του χρηματοδότη εργοδότη, με εξαίρεση τους τίτλους Ελληνικού Δημοσίου
- Ανώτατο όριο επενδύσεων σε μετοχές, διαπραγματεύσιμα χρεόγραφα εξομοιούμενα προς μετοχές και σε εταιρικά ομόλογα εισηγμένα προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενες αγορές: κυμαινόμενο μεταξύ 35%-70% (απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, μετά από σύμφωνη γνώμη της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής)
- Ανώτατο όριο επενδύσεων σε ξένο νόμισμα: 30%
- Άλλα επί μέρους όρια γενικά ή ειδικά (ανά ΤΕΑ) μπορούν να καθορισθούν με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, μετά από σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.

**Το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο των ΤΕΑ προβλέπει τρεις εποπτικούς φορείς:
Υπουργείο Εργασίας, Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς**

Υποδείγματα φορολόγησης συνταξιοδοτικής αποταμίευσης 2^{ου} πυλώνα όπου παροχές αφορούν μηνιαίες συντάξεις

M1M2M3	M1M2Φ3	Φ1M2M3	Φ1M2Φ3
Κολομβία	Βέλγιο, Γερμανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος*, Λετονία*, Ολλανδία*, Πολωνία, Σλοβενία, Φινλανδία, Ην. Βασίλειο, Ελβετία, Ισλανδία, Νορβηγία, ΗΠΑ*, Ιαπωνία, Καναδάς, Χιλή	Λιθουανία*, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Τσεχία, Ισραήλ*, Μεξικό*	Αυστρία, Γαλλία*, Πορτογαλία, Ν.Κορέα
M1Φ2M3	M1Φ2Φ3	Φ1Φ2M3	Φ1Φ2Φ3
Σλοβακία*	Ελλάδα*, Δανία, Ιταλία, Σουηδία	Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Τουρκία	

1=Εισφορές, 2=Αποδόσεις, 3=Παροχές σε μηνιαίες συντάξεις, Φ=Φορολόγηση M=Μη φορολόγηση

Πηγή: Financial incentives for funded private pension plans: OECD country profiles (2020), Κυπριακό δίκαιο - **Επεξεργασία στοιχείων:** IOBE.

Σημείωση: Ο πίνακας επικεντρώνεται σε μορφές ιδιωτικής, κεφαλαιοποιητικής, επαγγελματικής ασφάλισης ανά χώρα-μέλος του ΟΟΣΑ και Κύπρο. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όρια για τις εισφορές που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα συχνά περιλαμβάνονται στο καταστατικό του κάθε ΤΕΑ. Στην περίπτωση της Γαλλίας, της Κύπρου, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ολλανδίας, του Ισραήλ και του Μεξικού, οι εισφορές του π2 που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα ή τυγχάνουν εναλλακτικών φορολογικών κινήτρων δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 10%, 20%, 10%, 25%, 13,5%, 7,5% και 12,5% του ακαθάριστου μισθού, αντίστοιχα. Η Σλοβακία και οι ΗΠΑ περιλαμβάνουν όρια σε απόλυτο μέγεθος στις μηνιαίες προαιρετικές εισφορές που απαλλάσσονται φόρου. Στην περίπτωση της Σλοβακίας, οι αποδόσεις φορολογούνται μόνο κατά την εκταμίευση της παροχής. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι αποδόσεις φορολογούνται πλην εκείνων μέσω Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (ΟΣΕΚΑ). Σε σχέση με τις παροχές, ο πίνακας απεικονίζει την φορολογία μηνιαίων συντάξεων.

Υποδείγματα φορολόγησης συνταξιοδοτικής αποταμίευσης 2^{ου} πυλώνα όπου παροχές αφορούν εφάπαξ

M1M2Kχ3	M1M2Ko3	M1M2Φ3	Φ1M2Kχ3	Φ1M2Ko3	Φ1M2Φ3
	Βέλγιο, Γερμανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Λετονία*, Λιθουανία*, Πολωνία, Ελβετία, Ην. Βασίλειο, Ισλανδία*, Ισραήλ*, ΗΠΑ*, Κολομβία, Μεξικό*, Χιλή	Γαλλία*, Ολλανδία*, Σλοβενία, Φινλανδία, Καναδάς, Ιαπωνία		Αυστρία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Τσεχία, Ν.Κορέα	
M1Φ2Kχ3	M1Φ2Ko3	M1Φ2Φ3	Φ1Φ2Kχ3	Φ1Φ2Ko3	Φ1Φ2Φ3
Ελλάδα*, Σλοβακία*	Τουρκία, Κύπρος*	Δανία, Ιταλία, Σουηδία	Νέα Ζηλανδία	Αυστραλία	

1=Εισφορές, 2=Αποδόσεις, 3=Παροχές εφάπαξ, Φ=Φορολόγηση Μ=Μη φορολόγηση, Κχ=Κίνητρα χωρίς όρια, Κο=Κίνητρα με όρια

Πηγή: Financial incentives for funded private pension plans: OECD country profiles (2020), Κυπριακό δίκαιο – Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Ο πίνακας επικεντρώνεται σε μορφές ιδιωτικής, κεφαλαιοποιητικής, επαγγελματικής ασφάλισης ανά χώρα-μέλος του ΟΟΣΑ και Κύπρο. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όρια για τις εισφορές που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα συχνά περιλαμβάνονται στο καταστατικό του κάθε ΤΕΑ. Στην περίπτωση της Γαλλίας, της Κύπρου, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ολλανδίας, του Ισραήλ και του Μεξικού, οι εισφορές του π2 που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα ή τυγχάνουν εναλλακτικών φορολογικών κινήτρων δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 10%, 20%, 10%, 25%, 13,5%, 7,5% και 12,5% του ακαθάριστου μισθού, αντίστοιχα. Η Σλοβακία και οι ΗΠΑ περιλαμβάνουν όρια σε απόλυτο μέγεθος στις μηνιαίες προαιρετικές εισφορές που απαλλάσσονται φόρου. Σε σχέση με τις παροχές, ο πίνακας απεικονίζει την φορολογία εφάπαξ παροχών. Στην περίπτωση της Ισλανδίας, τα φορολογικά κίνητρα για την εφάπαξ παροχή συνδέονται αποκλειστικά με χρήση για αγορά πρώτης κατοικίας ή αποπληρωμή στεγαστικού δανείου. Στην περίπτωση της Λετονίας, τα φορολογικά κίνητρα για την εφάπαξ παροχή αφορούν αποκλειστικά το μέρος χρηματοδότησής της από εισφορές του εργαζόμενου. Η Νορβηγία δεν επιτρέπει εφάπαξ παροχές για τον π2, ενώ η Ολλανδία τις επιτρέπει έως ένα χαμηλό όριο.

Συγκριτική φορολόγηση προαιρετικών πυλώνων του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος

Πυλώνας επαγγελματικής ασφάλισης

- Εισφορές: αφορολόγητες
- Αποδόσεις επενδύσεων: φορολογητέες
- Μηνιαία σύνταξη: φορολογητέα σύμφωνα με κλίμακα φόρου εισοδήματος, όπως και στον δημόσιο πυλώνα
- Εφάπαξ: αφορολόγητο, όπως και στον δημόσιο πυλώνα
- Οι υπηρεσίες (συμβάσεις ανάθεσης) των ΤΕΑ υπόκεινται σε ΦΠΑ

Πυλώνας ιδιωτικής ασφάλισης

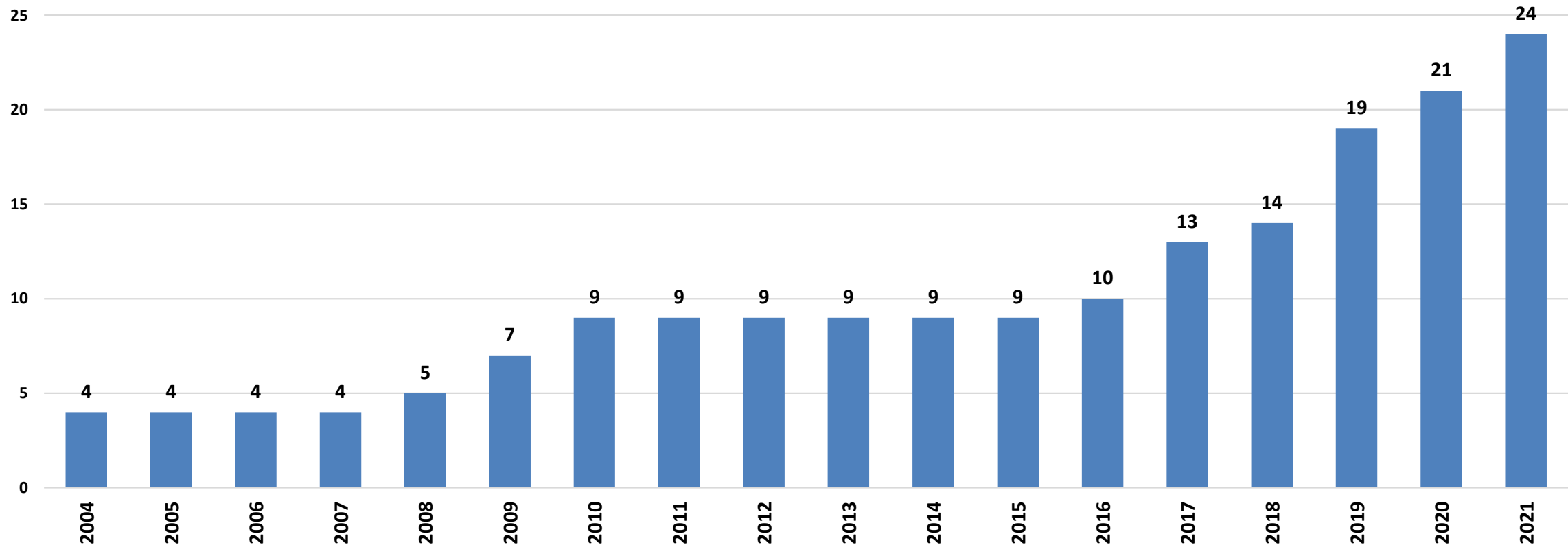
- Ατομικά συμβόλαια
 - Εισφορές: δεν εκπίπτουν, ενώ φορολογούνται όπως ασφάλιστρα ζωής, φόρος ασφαλιστρων
 - Εφάπαξ ή μηνιαία σύνταξη: αφορολόγητα
- Ομαδικά ασφαλιστήρια
 - Εισφορές: αφορολόγητες
 - Μηνιαία σύνταξη: φορολογικός συντ. 15%
 - Εφάπαξ:
 - αν <€40.000, συντ. 10%
 - αν >€40.000, συντ. 20%

Πηγή: Ν.4172/2013, ΠΟΛ1227/2018, ΠΟΛ113/2015

Περιεχόμενα

- Σκοπός της μελέτης
- Ο θεσμός στην Ελλάδα και διεθνώς
- **Βασικά μεγέθη των ΤΕΑ**
- Εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου
- Προτάσεις πολιτικής
- Οικονομικές επιδράσεις
- Συμπεράσματα

Σημαντική αύξηση του αριθμού των ΤΕΑ στην Ελλάδα μετά το 2016

- Από μόλις 4 το 2004, στα 9 το 2015 και στα 24 το 2021
- Συνολικά την περίοδο 2004-2021 ο αριθμός των ΤΕΑ υπερ-εξαπλασιάστηκε

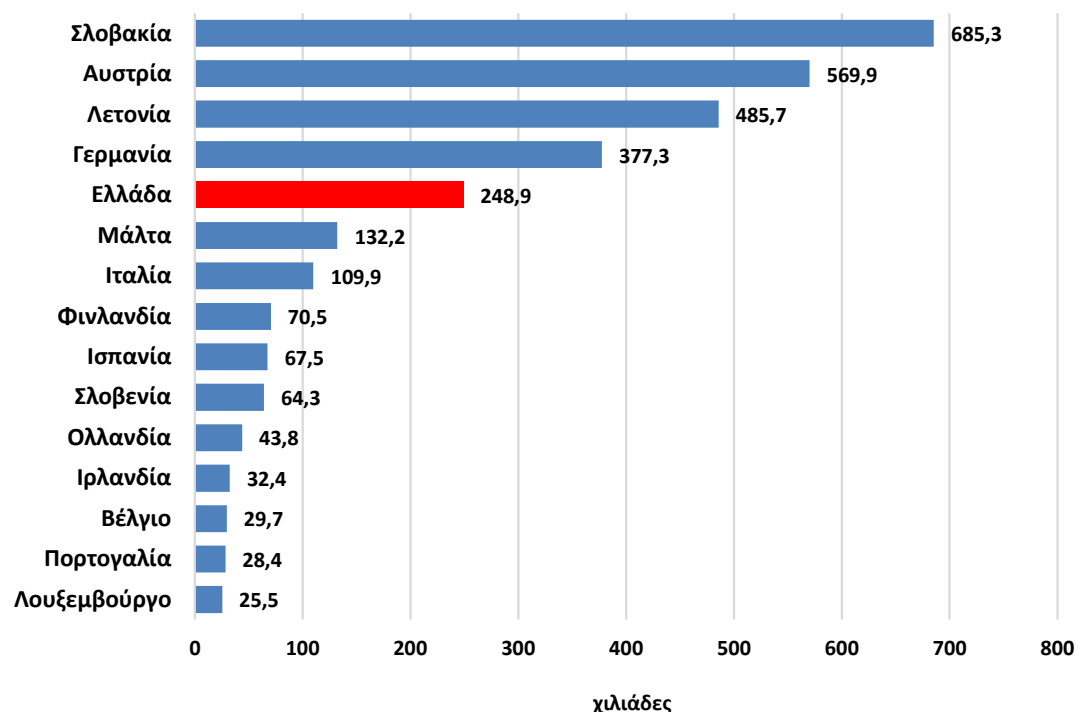
Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

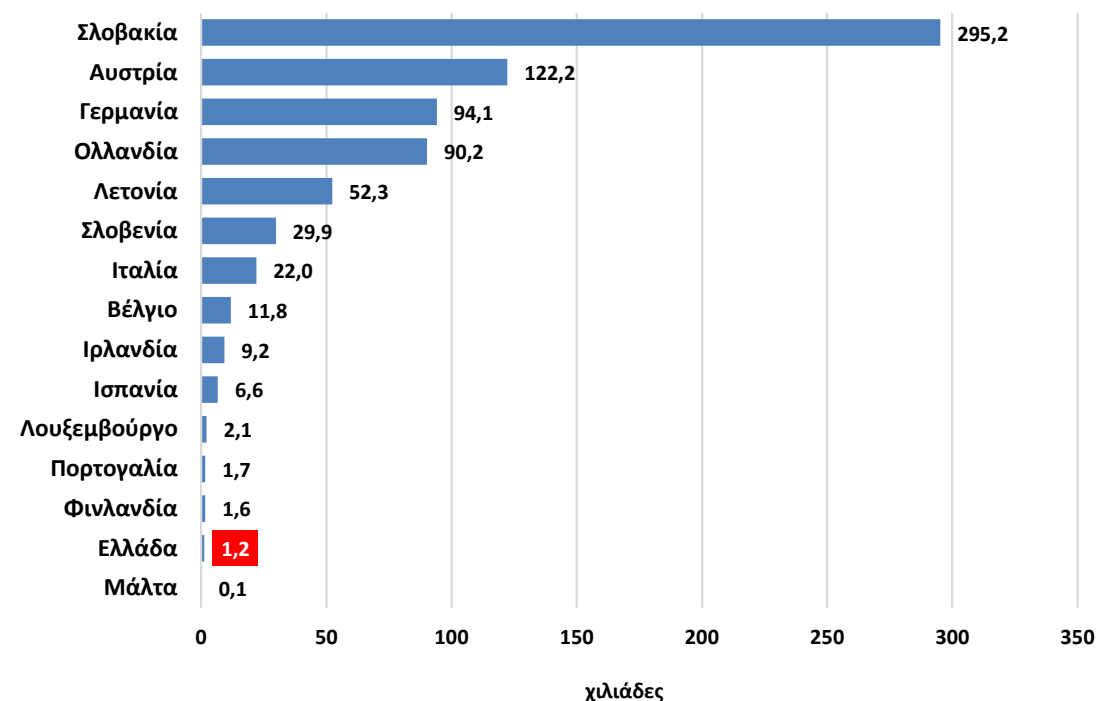

Χαμηλή διείσδυση και μικρό μέγεθος των ΤΕΑ στην Ελλάδα συγκριτικά με άλλες χώρες της Ευρωζώνης

Εργατικό δυναμικό προς αριθμό ΤΕΑ, ανά χώρα στην Ευρωζώνη, 2019

Αριθμός μελών/ΤΕΑ, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019

Στην Ελλάδα το 2019 αντιστοιχούν:

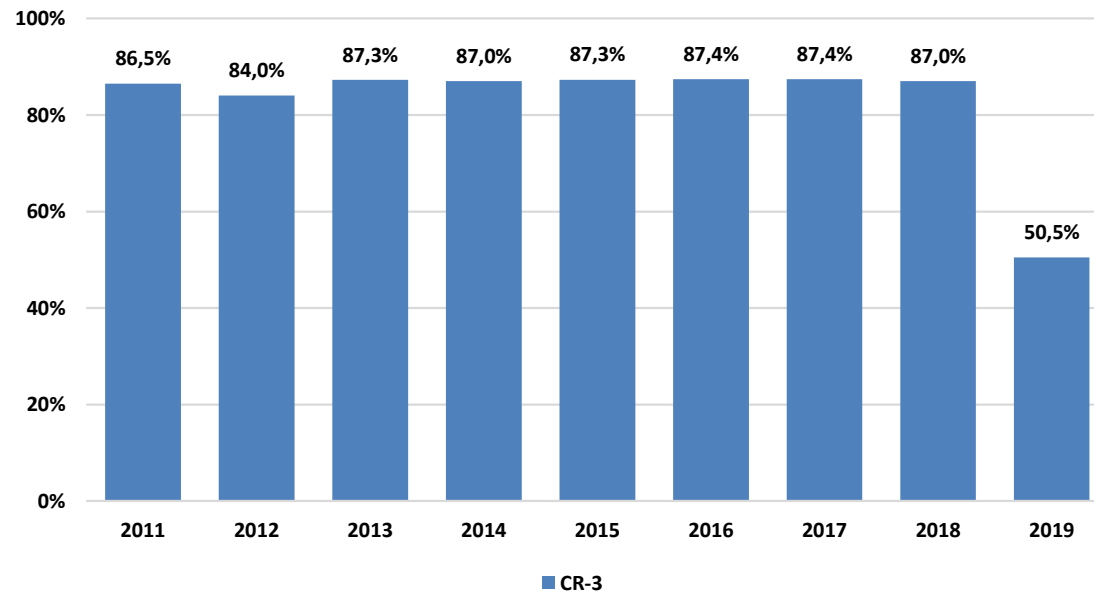
- ένα ΤΕΑ για 248,9 χιλ. άτομα εργατικό δυναμικό
- 1,2 χιλ. μέλη ανά ΤΕΑ

Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ, ΕΙΟΠΑ, Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

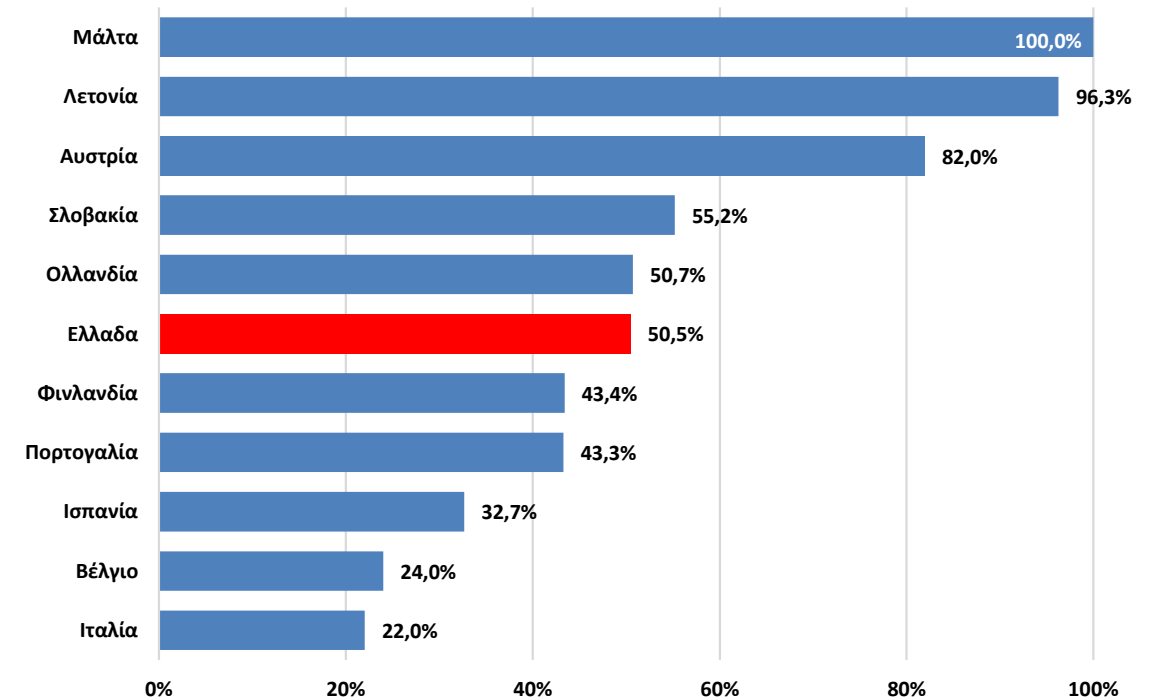
Κοντά στον μέσο Ευρωπαϊκό όρο ο βαθμός συγκέντρωσης στον κλάδο, στην Ελλάδα το 2019

Βαθμός συγκέντρωσης κλάδου TEA στην Ελλάδα, 2011-2019
(ως % ενεργητικού που συγκεντρώνουν τα 3 μεγαλύτερα TEA)

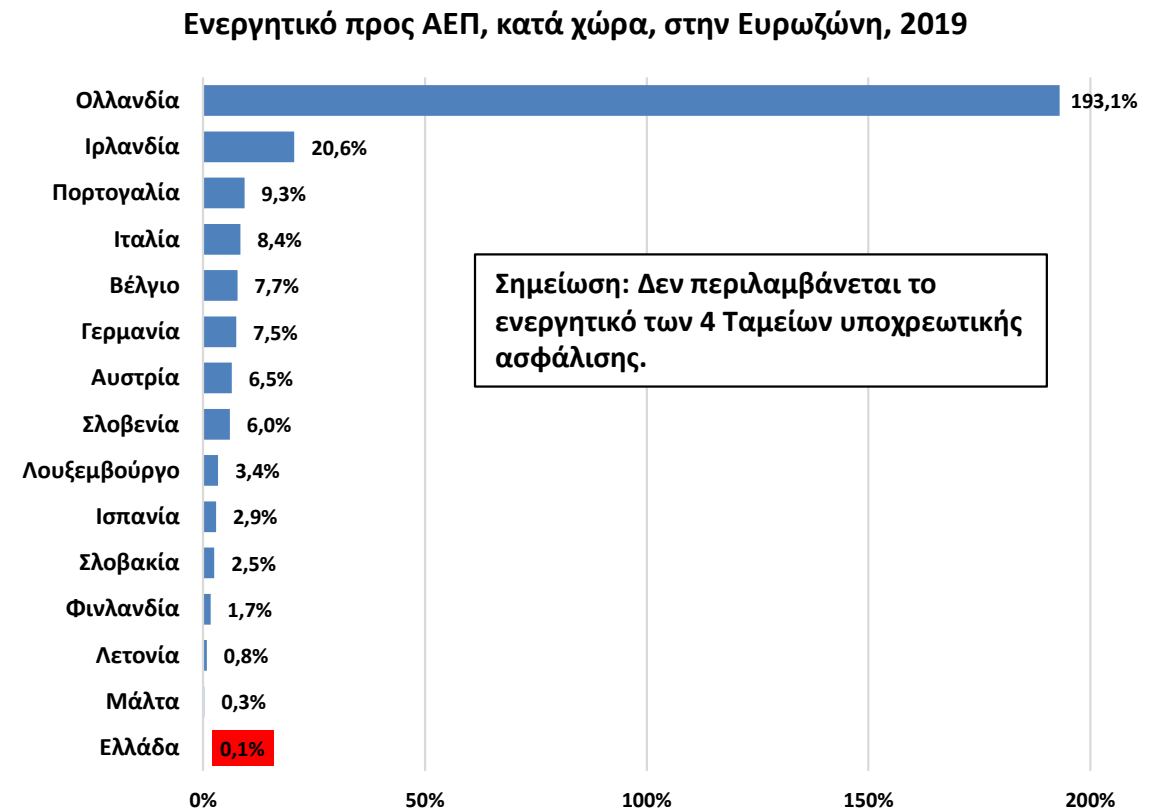
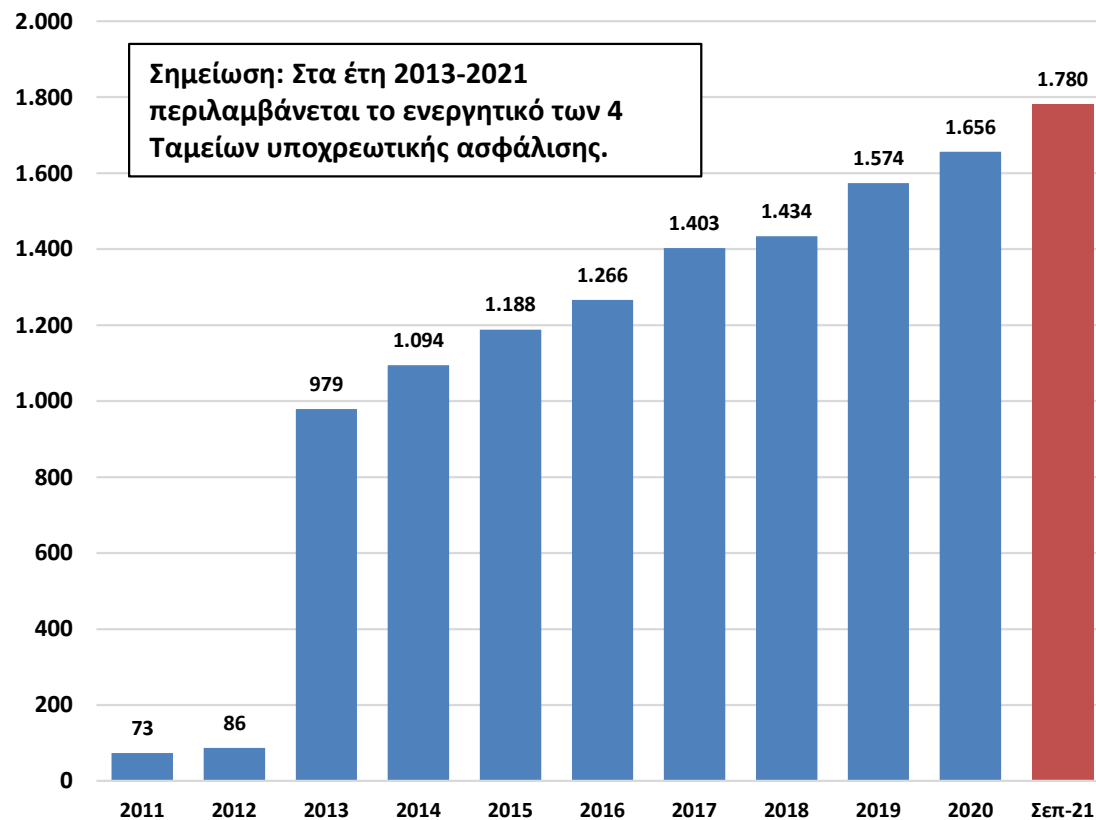
Σημείωση: Την περίοδο 2013-2018, στα στοιχεία για την Ελλάδα περιλαμβάνονται και τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης. Απεικονίζονται μόνο οι χώρες της Ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Βαθμός συγκέντρωσης κλάδου TEA, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019

- Ιστορικά υψηλότερος, στο 82,7% κατά μέσο όρο την περίοδο 2011-2019
- Αλλά όχι τόσο υψηλός συγκριτικά με άλλες χώρες της Ευρωζώνης, καθώς το 2019 διαμορφώθηκε στο 50,5%

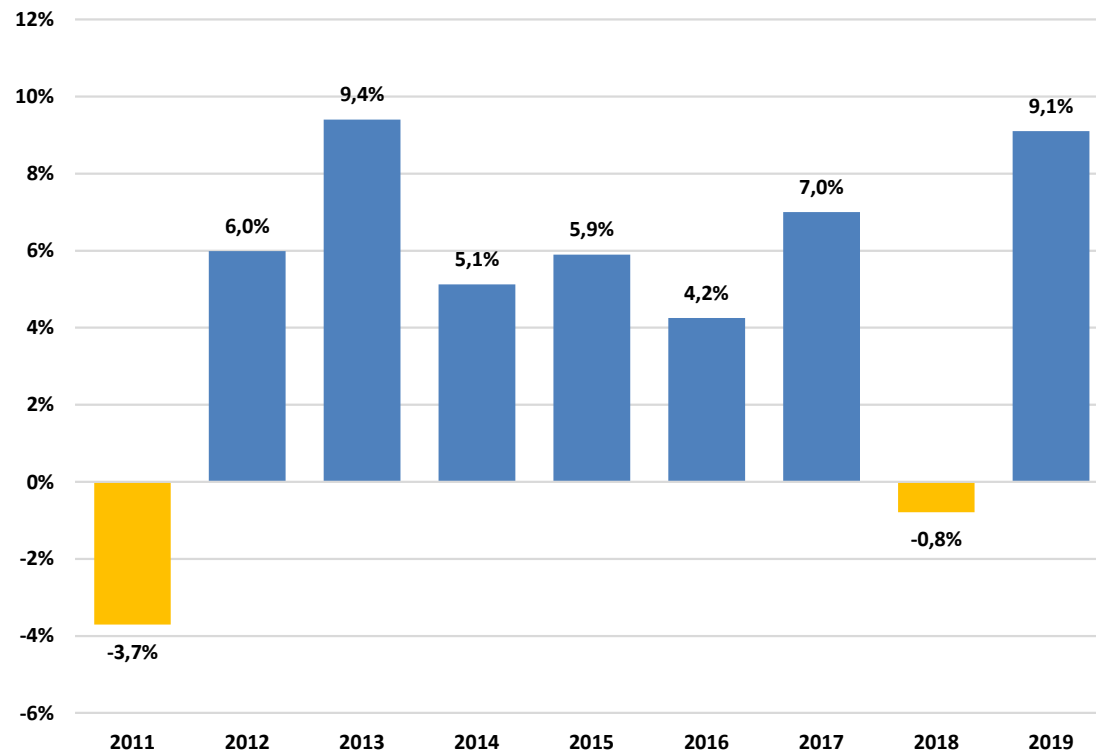
Συστηματική άνοδος του ενεργητικού των ΤΕΑ στην Ελλάδα, αλλά παραμένει μεγάλη υστέρηση σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη

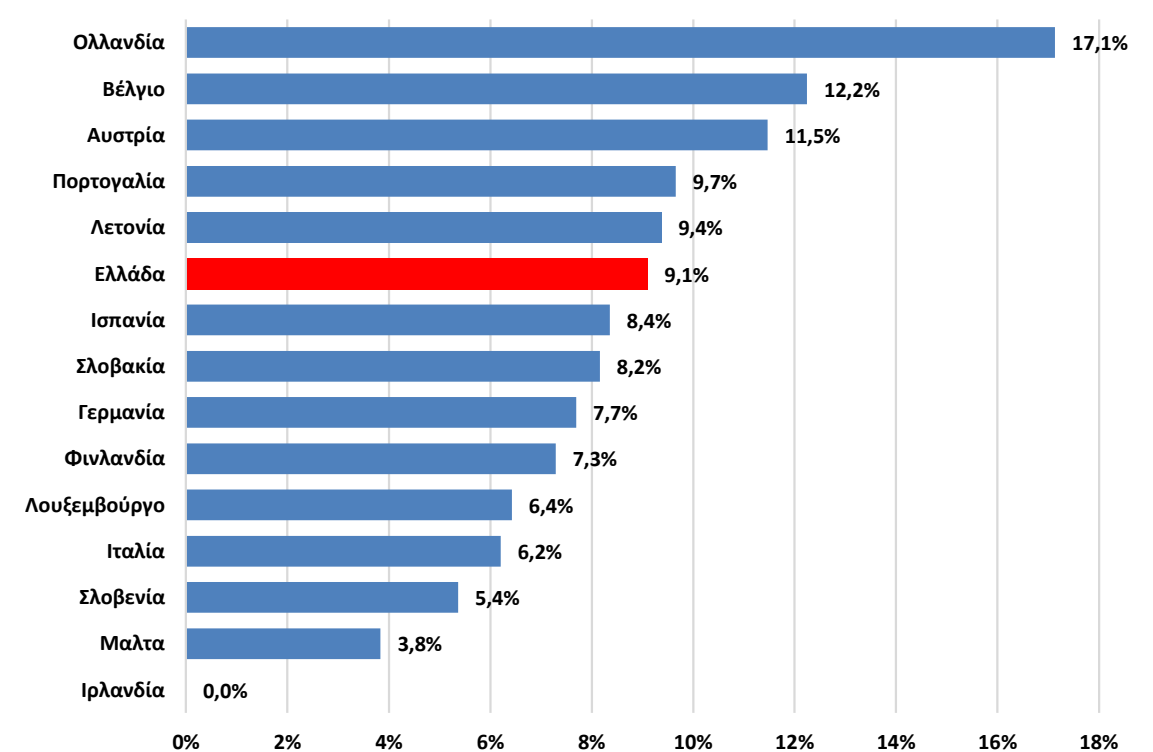
- Διαχρονικά αυξητική τάση στο ενεργητικό καταγράφουν και τα ΤΕΑ πλην των 4 υποχρεωτικής ασφάλισης, αν και το μέγεθός τους παραμένει σημαντικά μικρότερο, περί τα €155 εκατ. στα τέλη του 2020.
- Η Ελλάδα παρουσιάζει το χαμηλότερο μέγεθος ΤΕΑ σε όρους ενεργητικού προς ΑΕΠ στην Ευρωζώνη το 2019.

Η απόδοση ενεργητικού των ΤΕΑ στην Ελλάδα συμβαδίζει με τις διεθνείς τάσεις

Απόδοση ενεργητικού ΤΕΑ στην Ελλάδα, 2011-2019

Απόδοση ενεργητικού, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019

Η Ελλάδα κατατάσσεται πάνω από τη μέση της κατάταξης που αφορά στην απόδοση του ενεργητικού των ΤΕΑ το 2019, με ποσοστό 9,1%

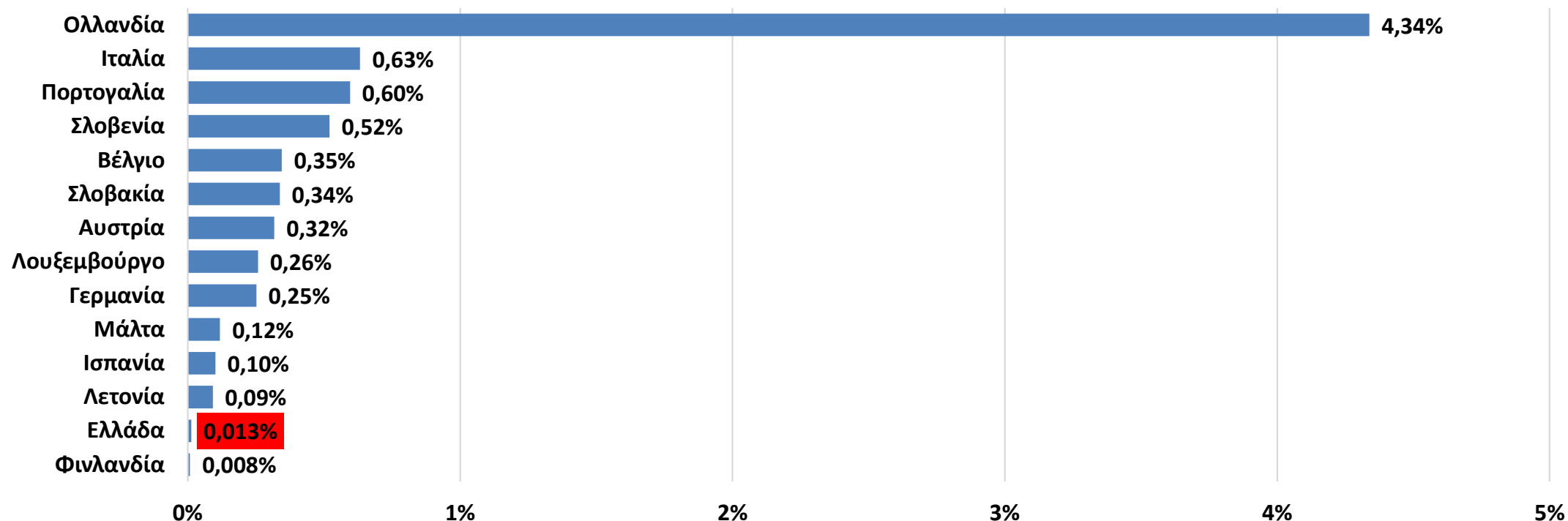
Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Την περίοδο 2013-2018, στα στοιχεία για την Ελλάδα περιλαμβάνονται και τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης

Φεβρουάριος 2022

Ιδιαίτερα χαμηλό το επίπεδο εισφορών επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα...

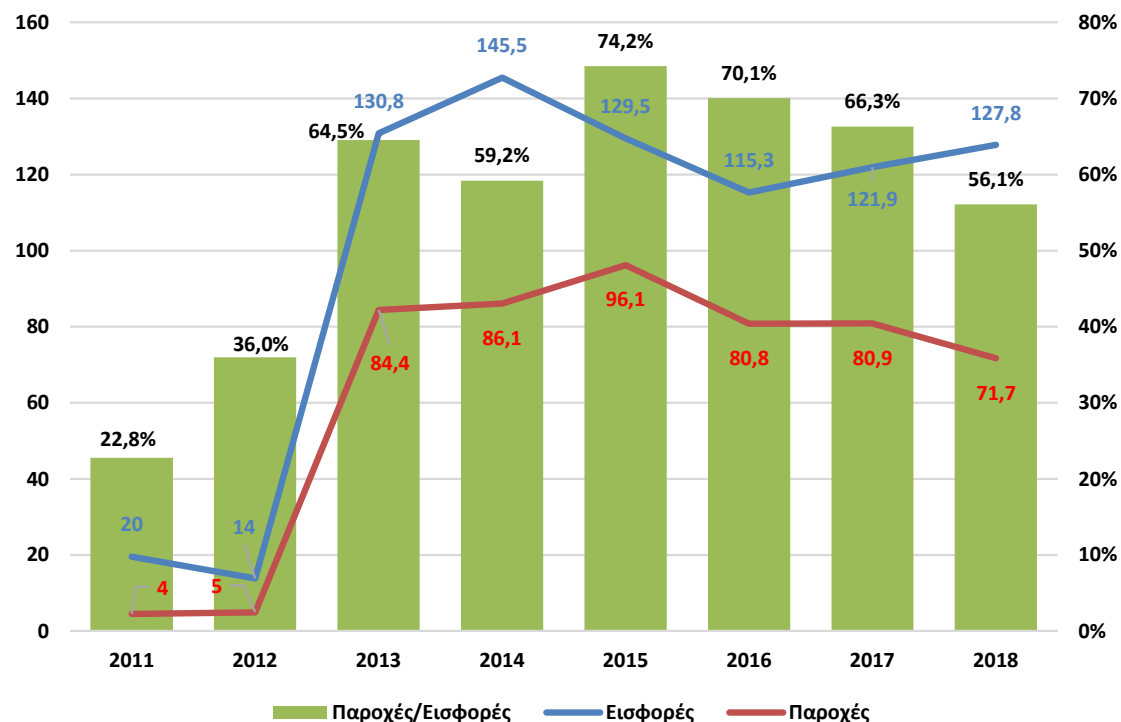
Εισφορές/ΑΕΠ, ανά χώρα στην Ευρωζώνη, 2019

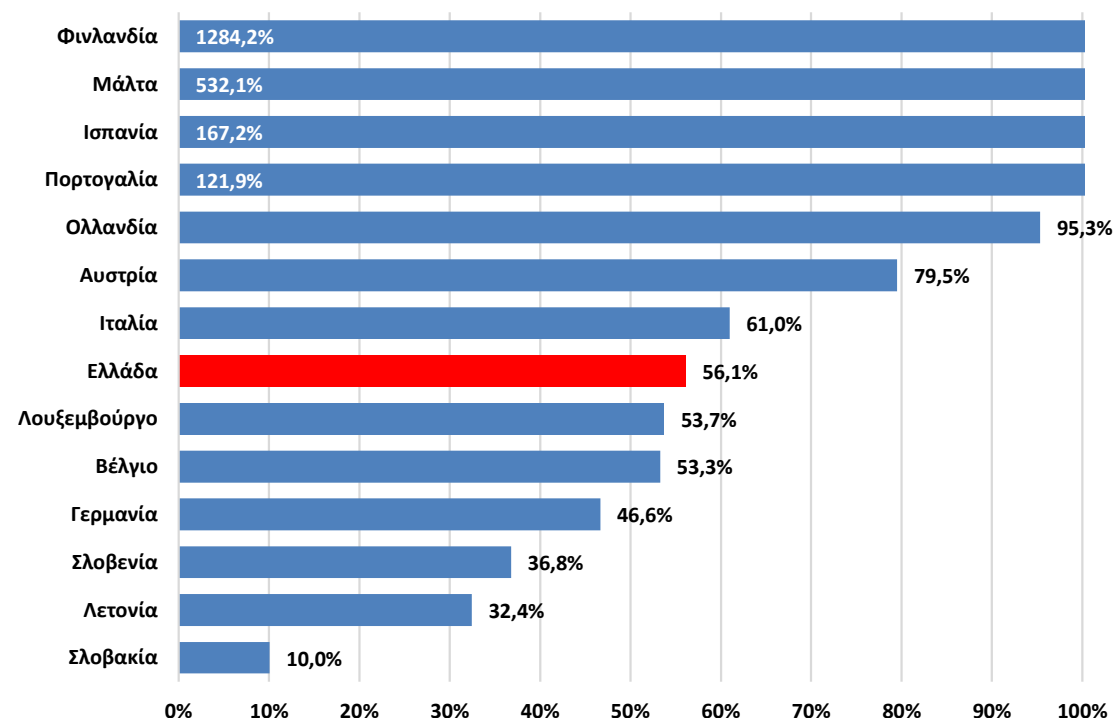
...με τον λόγο εισφορές προς ΑΕΠ στο 0,013% στην Ελλάδα το 2019, να αποτελεί τον δεύτερο χαμηλότερο στην Ευρωζώνη

Αύξηση εισφορών και παροχών των ΤΕΑ στην Ελλάδα την περίοδο 2011-2018 με διεύρυνση της μεταξύ τους διαφοράς

Παροχές προς εισφορές ΤΕΑ στην Ελλάδα, 2011-2018

Παροχές προς εισφορές, κατά χώρα στην Ευρωζώνη, 2018

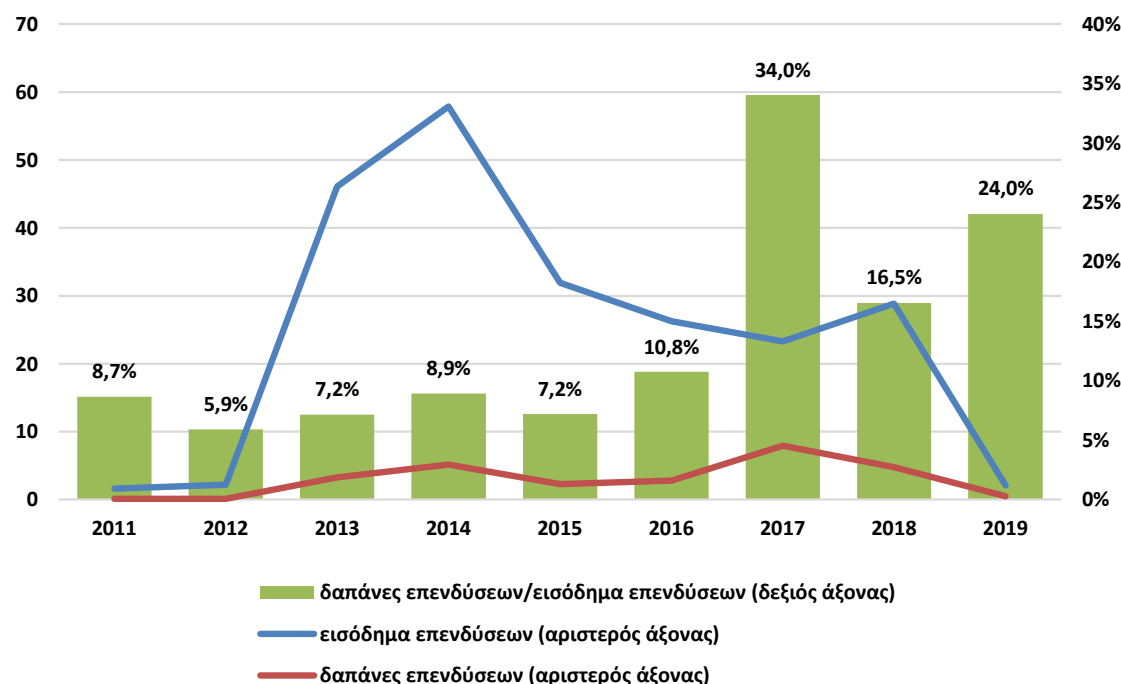

Ο λόγος παροχές προς εισφορές στην Ελλάδα είναι στη μέση σχετικής κατάταξης που αφορά σε 13 χώρες της Ευρωζώνης το 2018

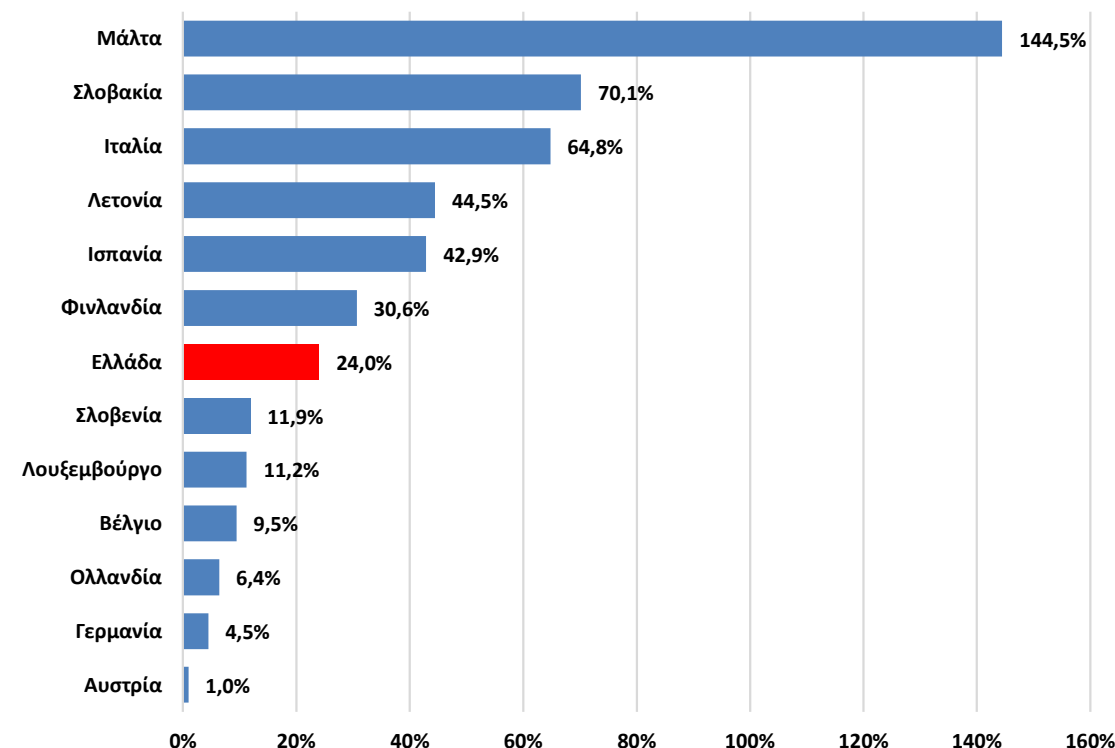

Δαπάνες και εισόδημα από επενδύσεις παρουσιάζουν άνοδο την περίοδο 2011-2018

Δαπάνες και εισόδημα από επενδύσεις, λόγος δαπανών προς εισόδημα ΤΕΑ στην Ελλάδα, 2011-2019

Δαπάνες προς εισόδημα επενδύσεων, κατά χώρα στην Ευρωζώνη, 2019

- 2011-2016: Σχετικά σταθερός ο λόγος των δύο μεγεθών
- 2017-2019: Αύξηση του λόγου αλλά με διακυμάνσεις
- Η Ελλάδα κατατάσσεται στη μέση της σχετικής κατάταξης στην Ευρωζώνη, καθώς το 2019 ο λόγος δαπάνες/εισόδημα ανερχόταν σε 24,0%

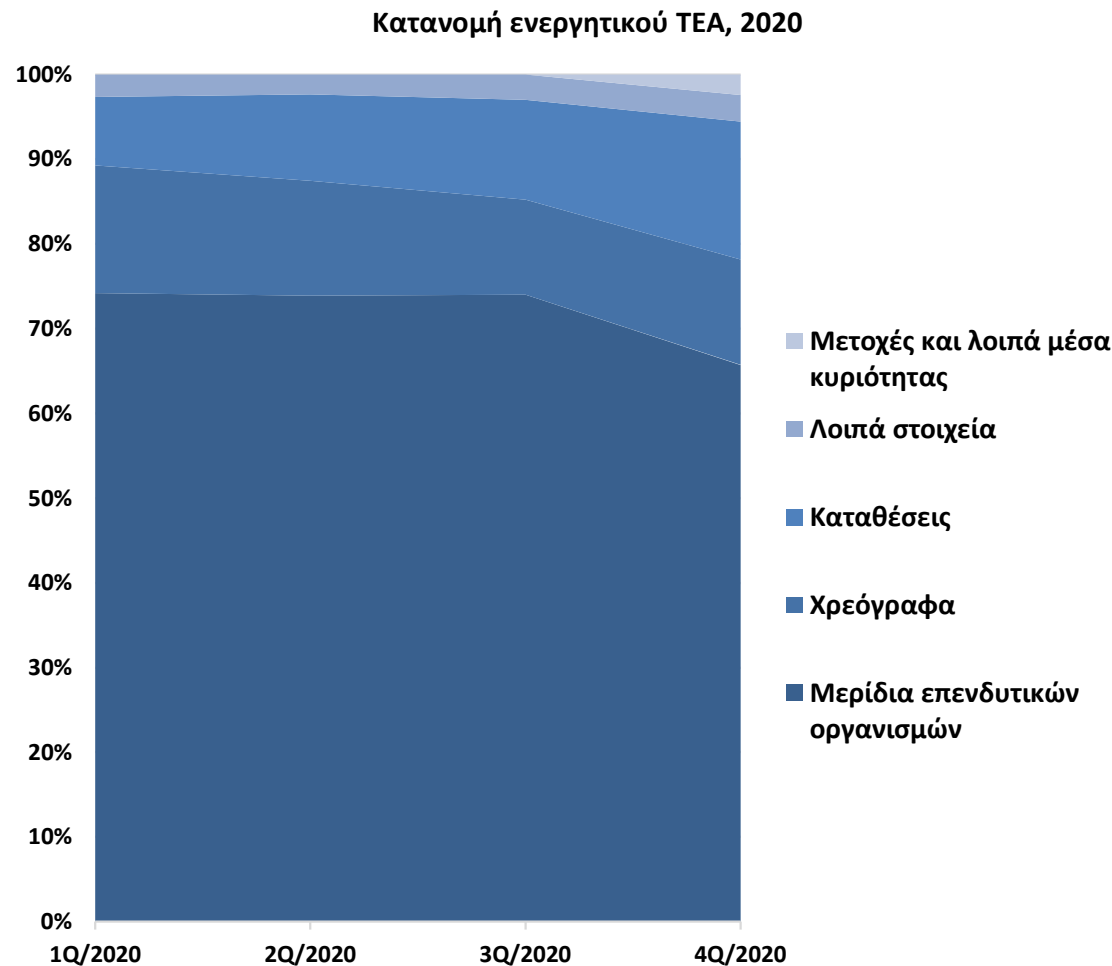

Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Την περίοδο 2013-2018, στα στοιχεία για την Ελλάδα περιλαμβάνονται και τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης

Φεβρουάριος 2022

Το μεγαλύτερο μέρος του ενεργητικού των ΤΕΑ είναι τοποθετημένο σε μερίδια επενδυτικών οργανισμών

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

- Τα **μερίδια επενδυτικών οργανισμών**, των οποίων οι αποδόσεις δεν φορολογούνται, αποτελούν το 71,9% του ενεργητικού και αφορούν κυρίως επενδύσεις σε χώρες της Ευρωζώνης
- Τα **χρεόγραφα** αποτελούν το 13,1% του ενεργητικού, με σχετική ισορροπία στην κατανομή τους μεταξύ χωρών της Ευρωζώνης και Ελλάδας
- Οι **καταθέσεις** αποτελούν το 11,6% του ενεργητικού και οι **μετοχές και λοιπά μέσα κυριότητας** το 0,6%
- Τα **λοιπά στοιχεία ενεργητικού (εμπορικές απαιτήσεις, λοιποί χρεώστες)** αποτελούν το 2,8% του ενεργητικού
- Οι **εγχώριες τοποθετήσεις** αφορούν περί το 25% του συνολικού ενεργητικού

Περιεχόμενα

- Σκοπός της μελέτης
- Ο θεσμός στην Ελλάδα και διεθνώς
- Βασικά μεγέθη των ΤΕΑ
- **Εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου**
- Προτάσεις πολιτικής
- Οικονομικές επιδράσεις
- Συμπεράσματα

Κοινωνικο-πολιτικοί παράγοντες

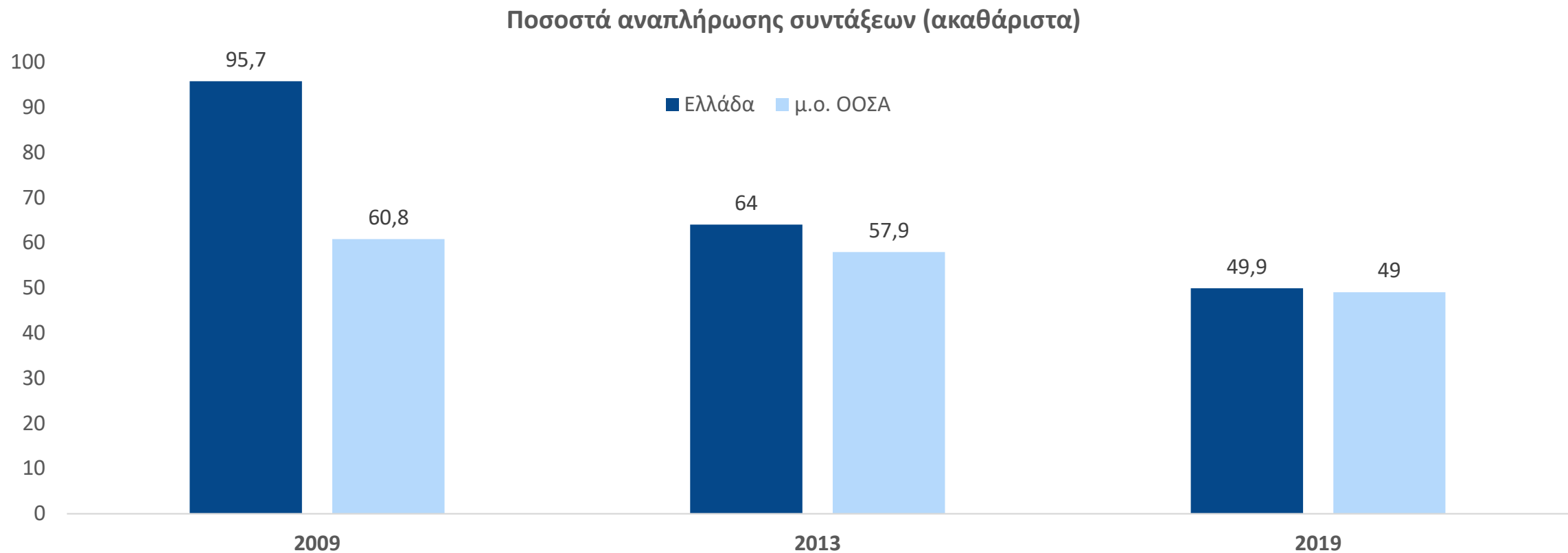
Ιστορικά ισχυρός και γενναιόδωρος προ-κρίσης πρώτος πυλώνας

- Υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης (σε σύγκριση με άλλες χώρες, προ κρίσης)
- Έντονα αναδιανεμητικός χαρακτήρας
- Κάλυψη ελλειμμάτων από τον κρατικό προϋπολογισμό
- Οργανωτικός και λειτουργικός κατακερματισμός: κάλυψη ασφαλιστικών προσδοκιών ανά κλάδο μέσω της δημόσιας ασφάλισης

Ιδεολογικές αγκυλώσεις

- Χαμηλή εμπιστοσύνη σε συμπληρωματικούς θεσμούς ασφάλισης (πολύ χαμηλά επίπεδα δαπανών για ιδιωτική ασφάλιση, προτίμηση σε διευθετήσεις που παρέχονται από το Κράτος)
- Φόβος ότι η εδραίωση των ΤΕΑ θα οδηγήσει στην ιδιωτικοποίηση της κοινωνικής ασφάλισης

Τα υψηλά και μη βιώσιμα ποσοστά αναπλήρωσης στη δημόσια ασφάλιση...

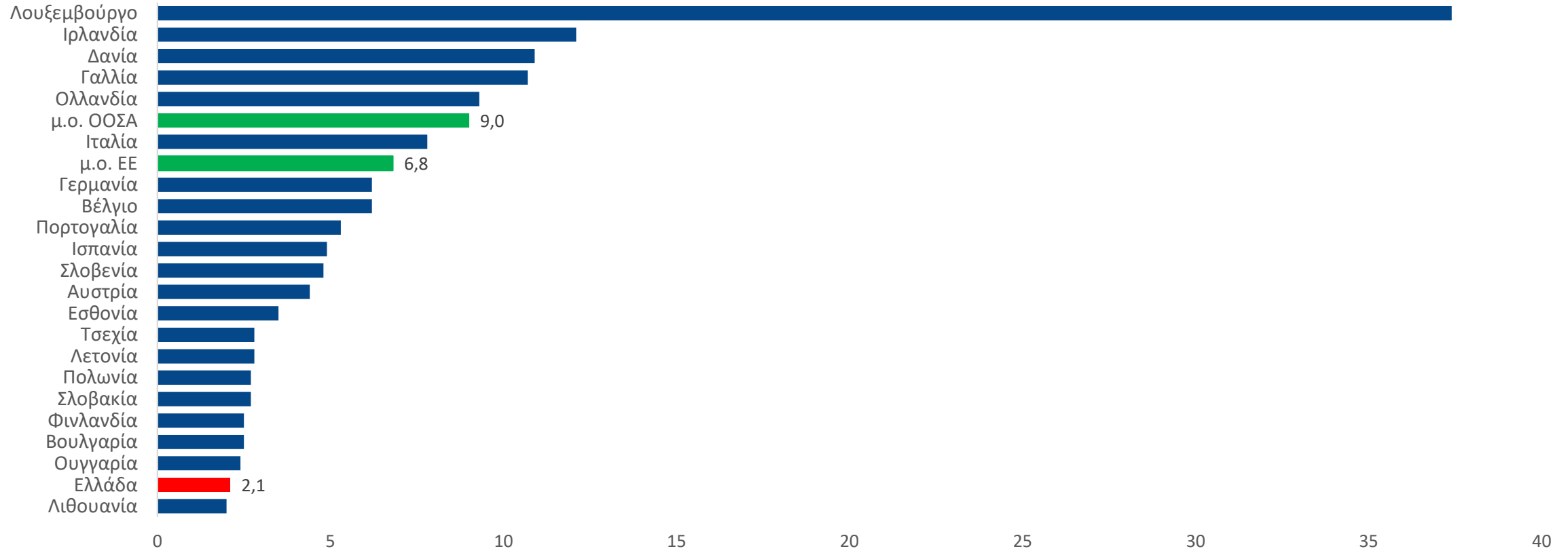

Πηγή: ΟΟΣΑ (OECD Pension Models), Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. Σημείωση: Τα στοιχεία αποτυπώνουν μια τυπική περίπτωση ασφαλισμένου στο διάμεσο της κατανομής.

... ειδικά πριν από την κρίση, αποδυνάμωναν τα κίνητρα των νοικοκυριών για επιπλέον συνταξιοδοτική αποταμίευση

Η πολύ χαμηλή ιδιωτική δαπάνη για ασφαλιστικές υπηρεσίες...

Ιδιωτική ασφαλιστική δαπάνη (ως % του ΑΕΠ), 2019

Πηγή: ΟΟΣΑ, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

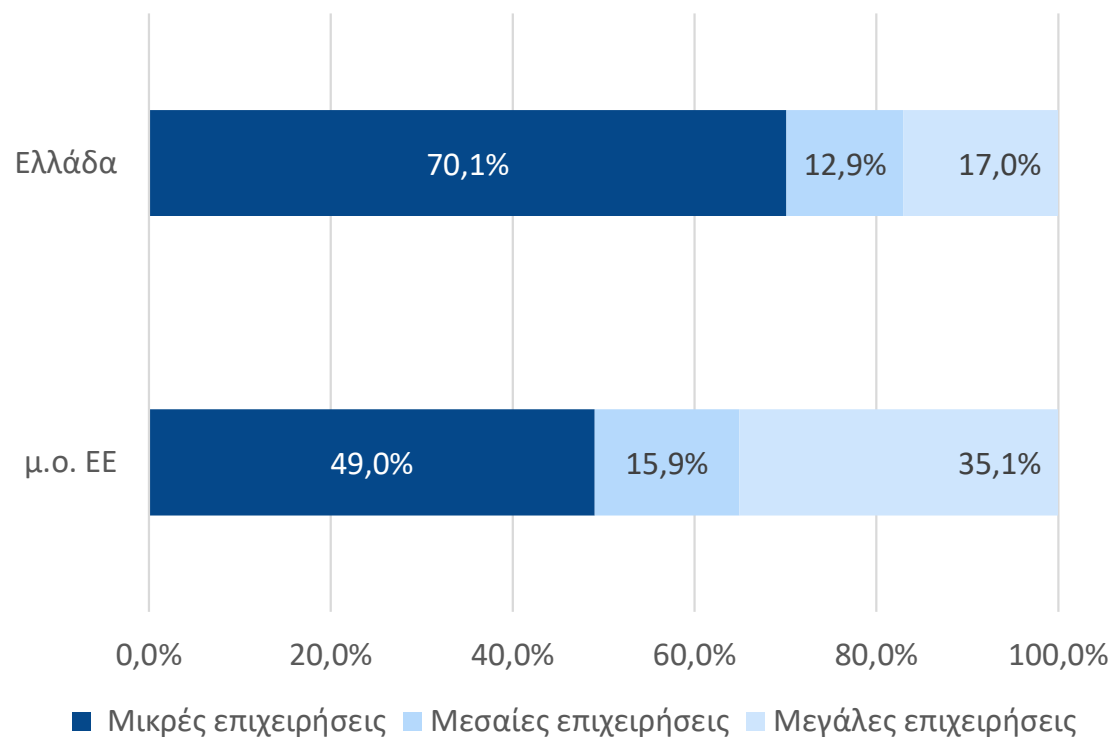
...αντανακλά, μεταξύ άλλων, την χαμηλή συνταξιοδοτική αποταμίευση των ελληνικών νοικοκυριών

Μακροοικονομικοί παράγοντες

- Δομή ελληνικής οικονομίας: μικρό μέγεθος επιχειρήσεων και υψηλά ποσοστά μη εξαρτημένης εργασίας
- Χαμηλά επίπεδα ιδιωτικής αποταμίευσης
- Υψηλά ποσοστά ιδιοκατοίκησης ("τέταρτος πυλώνας")
- Χαμηλή εμπιστοσύνη στον χρηματοπιστωτικό τομέα: επιδείνωση εν μέσω κρίσης (capital controls και κίνδυνος bail-in)
- Υψηλό φορολογικό βάρος (φορολογία και ασφαλιστικές εισφορές) ως ισχυρό αντικίνητρο έναντι του ενδεχόμενου περαιτέρω κρατήσεων
- Κατακόρυφη μείωση διαθέσιμου εισοδήματος λόγω κρίσης και αυξημένο κόστος διαβίωσης
- Ασταθές φορολογικό πλαίσιο

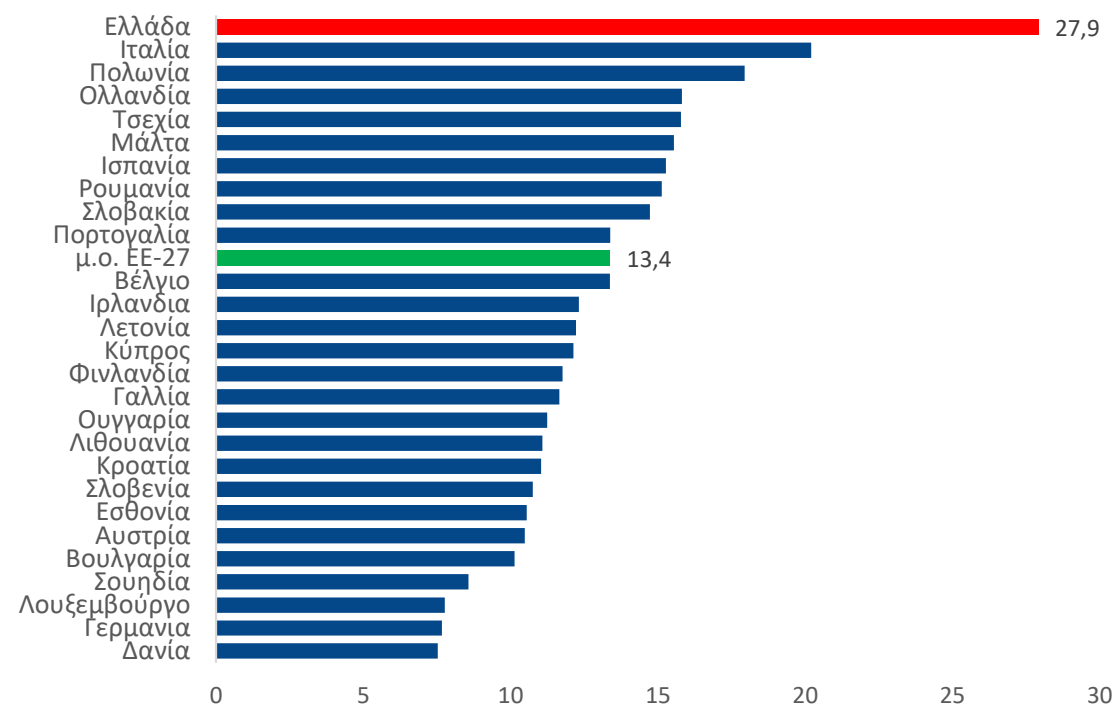
Το μικρό μέγεθος επιχειρήσεων και τα υψηλά ποσοστά μη εξαρτημένης εργασίας...

Εργαζόμενοι (%) ανά τάξη μεγέθους επιχειρήσεων, 2018

Πηγή: Eurostat (Structural Business Statistics), Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

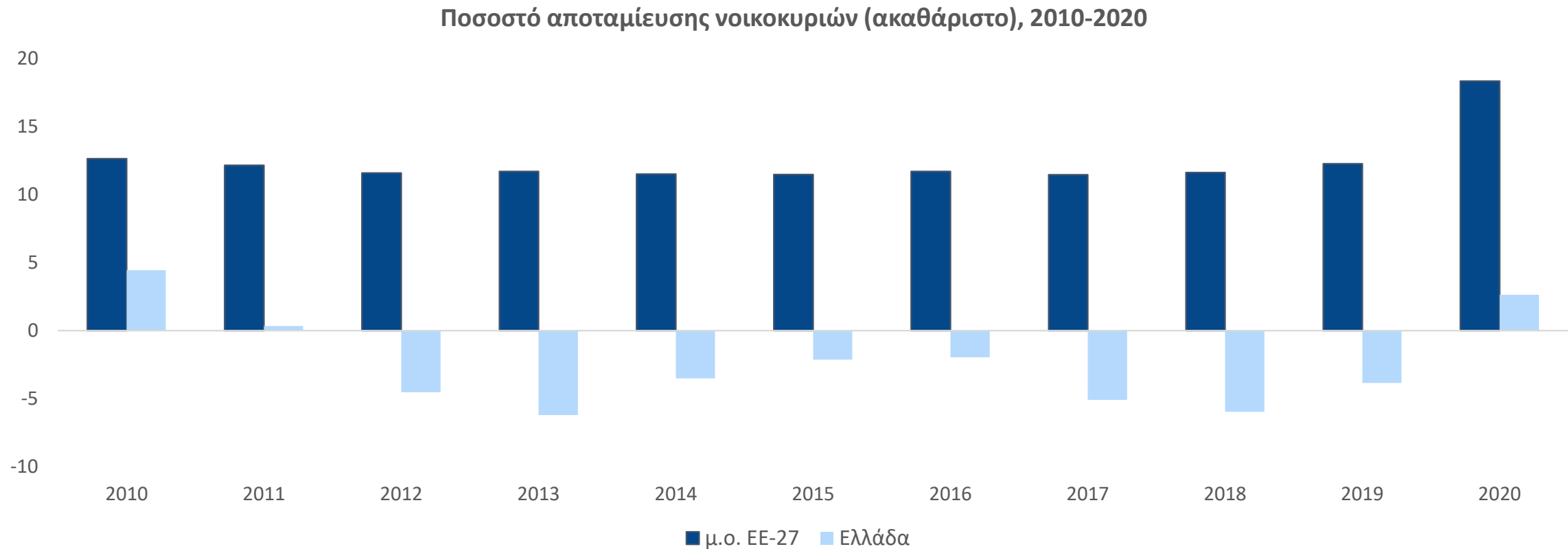
Αυτοαπασχολούμενοι, 2020, ως % του συνόλου των απασχολούμενων ηλικίας 15-64

Πηγή: Eurostat (Labor Force Survey), Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

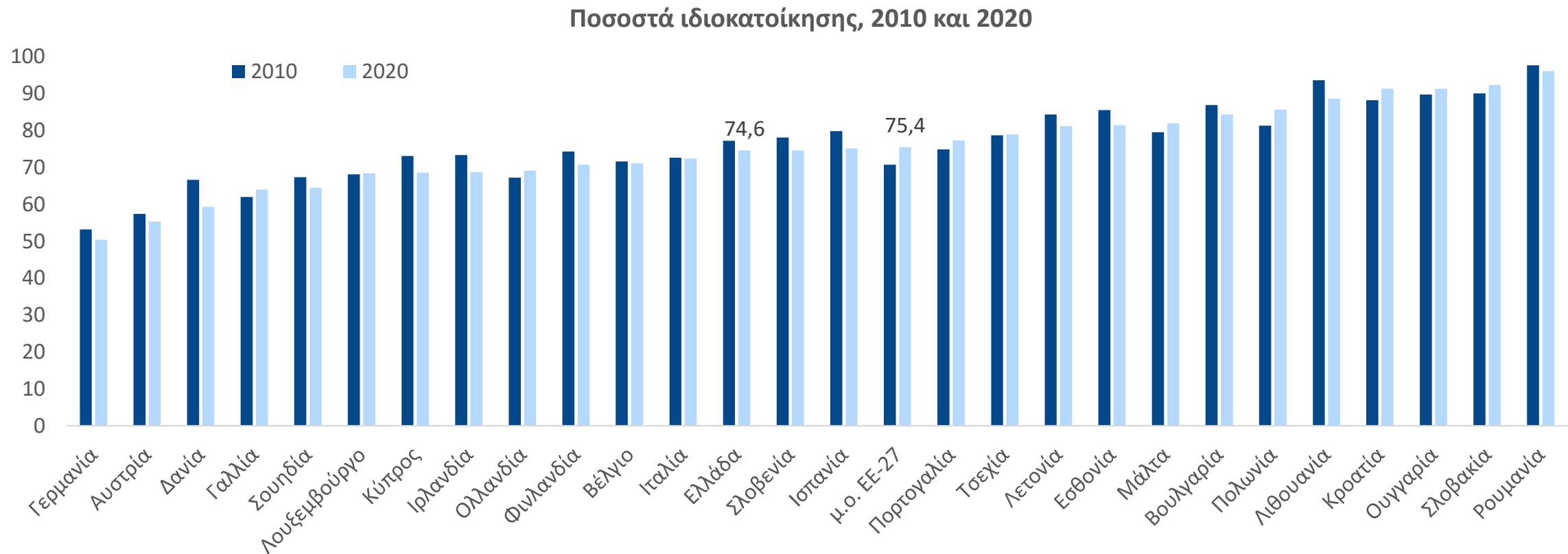
...δεν ενθάρρυναν την ταχύτερη ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης

Ανασταλτικά έδρασαν τα χαμηλά επίπεδα ιδιωτικής αποταμίευσης...

... αλλά και τα χαμηλά ποσοστά εμπιστοσύνης στον χρηματοπιστωτικό τομέα, με σημαντική επιδείνωση κατά την διάρκεια της κρίσης.

Τα ελληνικά νοικοκυριά παραδοσιακά επενδύουν περισσότερο σε ακίνητη περιουσία...

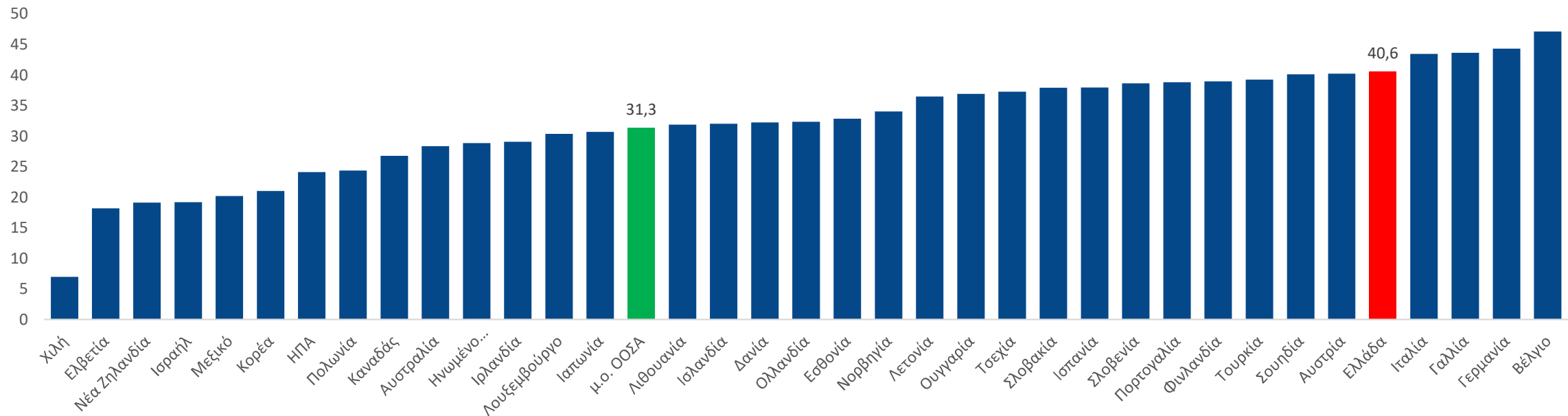

Πηγή: Eurostat, EU-SILC, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

... όπως φαίνεται και από τα σχετικά υψηλά ποσοστά ιδιοκατοίκησης

Η προαιρετική συνταξιοδοτική αποταμίευση περιορίζεται από το υψηλό φορολογικό βάρος των ελληνικών νοικοκυριών...

Μέσο φορολογικό βάρος (% του εργασιακού κόστους), 2020

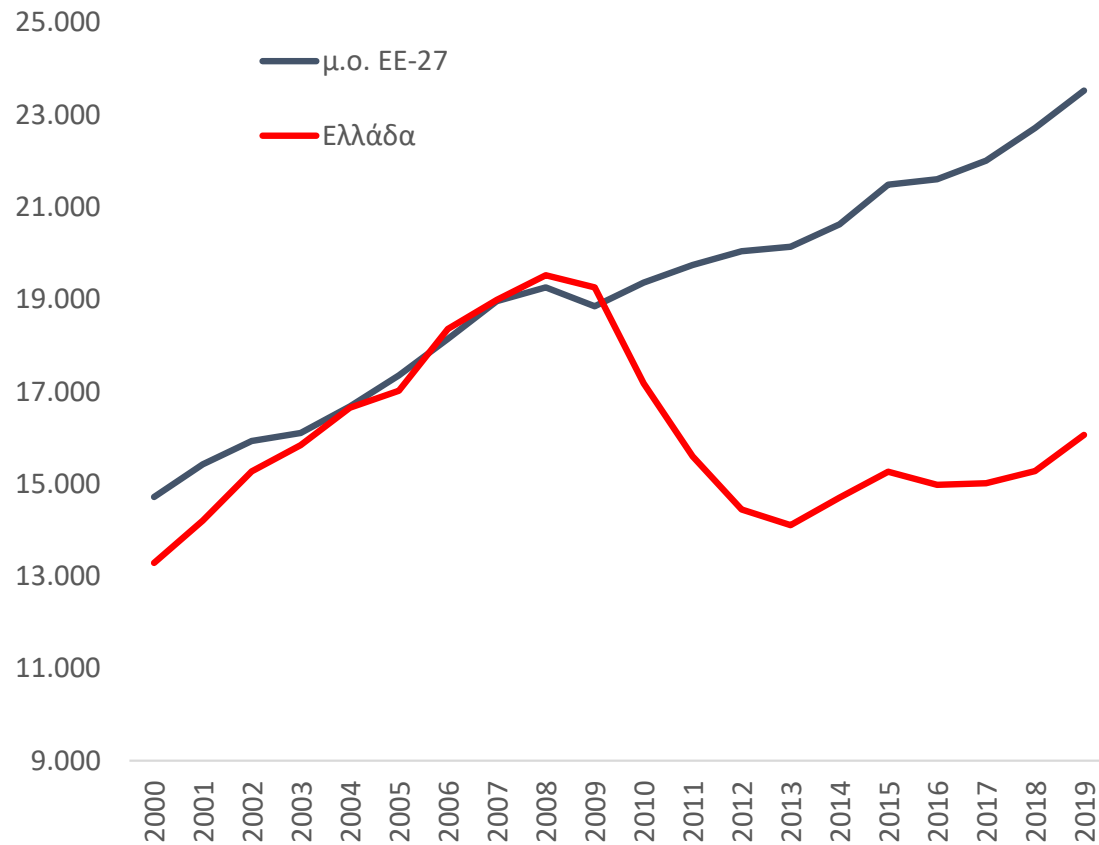
Πηγή: ΟΟΣΑ, Taxing Wages, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Τα στοιχεία του διαγράμματος αφορούν σε ζευγάρι (δύο εργαζόμενοι με απολαβές στο 100% του μέσου μισθού) με δύο παιδιά. Το φορολογικό βάρος περιλαμβάνει φόρο εισοδήματος και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης εργαζόμενου και εργοδότη.

...που περιλαμβάνει και υψηλές υποχρεωτικές ασφαλιστικές εισφορές στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα. Επιπλέον, ανασταλτικά δρα το ασταθές φορολογικό πλαίσιο, ιδιαίτερα κατά την περίοδο δημοσιονομικής προσαρμογής, με τις αλληπάλληλες αλλαγές στην ασφαλιστική και φορολογική νομοθεσία.

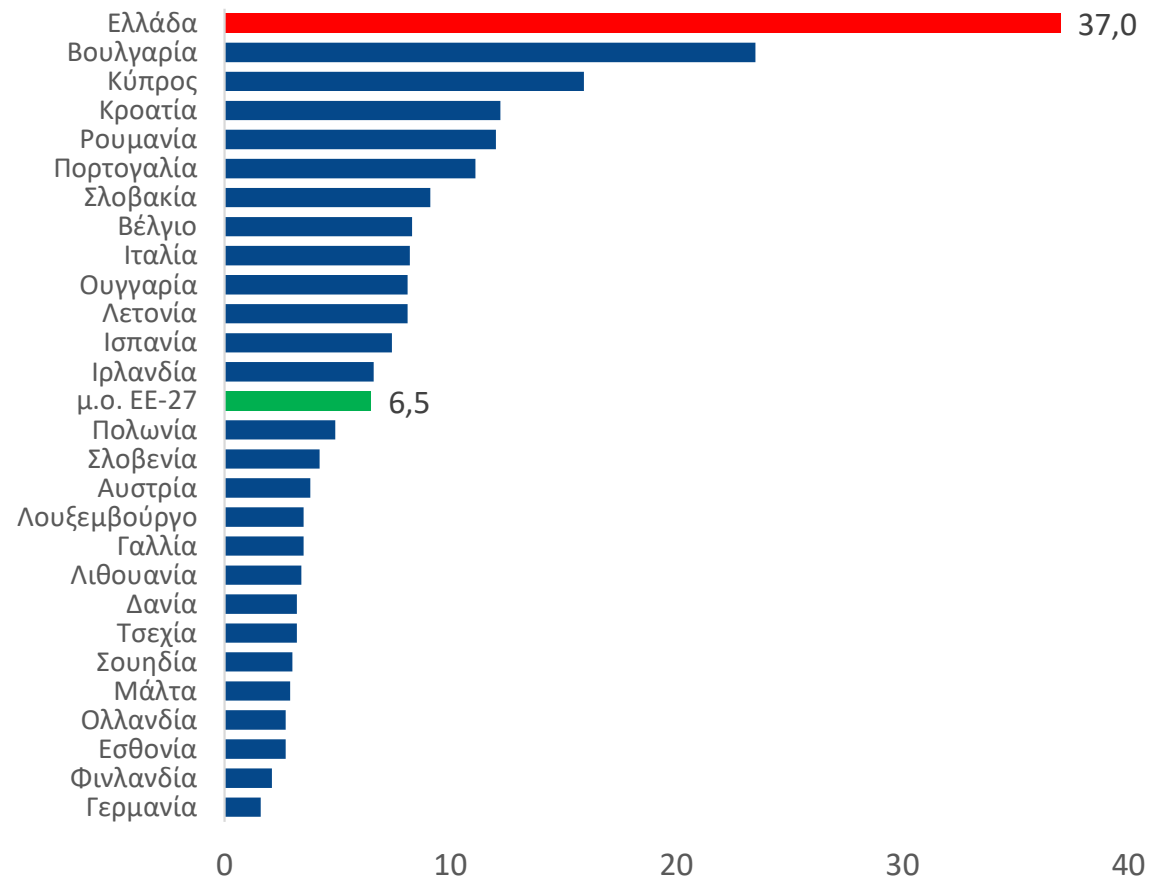
Το διαθέσιμο εισόδημα μειώθηκε δραστικά και το κόστος διαβίωσης εκτοξεύτηκε μετά την κρίση

Ακαθάριστο διαθέσιμο κατά κεφαλήν εισόδημα νοικοκυριών (σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης), 2000-2019

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Νοικοκυριά σε μεγάλη οικονομική δυσχέρεια (%), 2019

Πηγή: Eurostat (EU-SILC), Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Περιεχόμενα

- Σκοπός της μελέτης
- Ο θεσμός στην Ελλάδα και διεθνώς
- Βασικά μεγέθη των ΤΕΑ
- Εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου
- **Προτάσεις πολιτικής**
- Οικονομικές επιδράσεις
- Συμπεράσματα

Προτάσεις πολιτικής με γνώμονα πέντε στόχους

- ✓ Διασφάλιση της **επάρκειας των συνταξιοδοτικών παροχών**.
- ✓ **Συμπληρωματικότητα μεταξύ των πυλώνων** με στόχο την διαφοροποίηση του ασφαλιστικού κινδύνου.
- ✓ **Λειτουργική ανεξαρτησία** κάθε πυλώνα σε ένα σταθερό θεσμικό πλαίσιο.
- ✓ **Αποτελεσματική εποπτεία** με στόχο την απλοποίηση και επιτάχυνση των ελεγκτικών διαδικασιών αλλά και την ελαχιστοποίηση του κινδύνου κακοδιαχείρισης.
- ✓ **Επαρκή και δίκαια κίνητρα** για την περαιτέρω ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης εντός ενός πλαισίου διαφανών κανόνων.

Παρεμβάσεις σε τέσσερις βασικούς άξονες των ΤΕΑ

Άξονας 1: Αδειοδότηση και εποπτεία

- Στροφή προς ενιαίο εποπτικό φορέα
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας αδειοδότησης και έγκρισης καταστατικών

Άξονας 2: Οργάνωση και λειτουργία

- Περισσότερο ευέλικτο οργανωτικό καθεστώς
- Κατάργηση νομικών φραγμών με στόχο πιο «ανοιχτά» ΤΕΑ, πολύ-εργοδοτικά ΤΕΑ
- Διευκόλυνση φορητότητας μεταξύ ΤΕΑ εγχωρίως και πανευρωπαϊκά

Άξονας 3: Κίνητρα και παροχές

- Διατήρηση φορολογικών κινήτρων στις παροχές
- Κίνητρα με κλιμακωτά χαρακτηριστικά, καθολικό πλαίσιο οριοθέτησης
- Νέα οικονομικά κίνητρα για τους εργοδότες για τη δημιουργία ΤΕΑ και ενίσχυση της διακυβέρνησής τους

Άξονας 4: Ευρύτερες προτάσεις

- Συμπληρωματικότητα μεταξύ πυλώνων
- Ενίσχυση της εγχώριας κεφαλαιαγοράς

Προτάσεις σε σχέση με αδειοδότηση και εποπτεία των ΤΕΑ

- ✓ Ενιαίος εποπτικός φορέας με αποκλειστικό αντικείμενο τα ΤΕΑ προαιρετικής ασφάλισης
 - ✓ Απλοποίηση διαδικασιών αδειοδότησης και λειτουργίας
 - ✓ Διατήρηση των πολλών και ανεξάρτητων λειτουργιών ενός ΤΕΑ με κεντρική μέριμνα να παραμένει η ελαχιστοποίηση του κινδύνου κακοδιαχείρισης και η μέγιστη εξασφάλιση της ασφάλειας των παροχών
 - ✓ Εξασφάλιση επαρκούς στελέχωσης του φορέα από άτομα με εμπειρία και εξειδίκευση καθώς και εξασφάλιση των απαραίτητων εποπτικών μέσων και εργαλείων
 - ✓ Εναλλακτικά, διατήρηση του καθεστώτος τριμερούς εποπτείας αλλά με την ταυτόχρονη σύσταση ενιαίου σημείου εισόδου (single entry point). Όμως, κίνδυνοι για επιπλέον διοικητικό φόρτο, σύγχυση ως προς τις αρμοδιότητες και «διάχυση» της λογοδοσίας μεταξύ των επιμέρους φορέων
- ✓ Εφαρμογή προθεσμιών και συντονισμός διαδικασιών για την έγκριση και τροποποίηση καταστατικών αλλά και για τις εν γένει ελεγκτικές και εγκριτικές διαδικασίες.

Προτάσεις σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των ΤΕΑ

- ✓ Δυνατότητα ίδρυσης πολυ-εργοδοτικών ΤΕΑ, όπου θα μπορούν να συμμετέχουν μισθωτοί και αυτοαπασχολούμενοι ανεξάρτητα από την ύπαρξη επαγγελματικού δεσμού
 - ✓ Οι αυτοαπασχολούμενοι και εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις των εργοδοτών που αποτελούν μέλη του ΤΕΑ επιλέγουν εάν επιθυμούν να συμμετέχουν.
 - ✓ Η διαχείριση που γίνεται/ανατίθεται από το ΤΕΑ είναι κοινή για όλους και δεν γίνεται από διαφορετικούς sub-contractors για κάθε εργοδότη.
 - ✓ Το όριο των 100 ατόμων για την ίδρυση ενός ΤΕΑ να εφαρμόζεται στο συνολικό αριθμό ασφαλισμένων ενός πολύ-εργοδοτικού ΤΕΑ, το οποίο εγγυάται την εποπτική συμμόρφωση και όχι για κάθε εργοδότη ξεχωριστά.
 - ✓ «Άνοιγμα» προς άνω του 70% του συνόλου των απασχολούμενων στον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα που εργάζονται σε επιχειρήσεις κάτω των 50 ατόμων.
- ✓ Διασφάλιση και διευκόλυνση της φορητότητας μεταξύ ΤΕΑ εγχωρίως και πανευρωπαϊκά.
- ✓ Δυνατότητα επιλογής από το καταστατικό αυτόματης εγγραφής των εργαζόμενων σε μια επιχείρηση ή κλάδο όπου λειτουργούν ήδη ΤΕΑ (auto-enrollment), με δυνατότητα να εξαιρεθούν οι εργαζόμενοι που δεν επιθυμούν να συμμετέχουν (opt-out).
- ✓ Βαθμοί ελευθερίας στην επενδυτική διαχείριση, στη βάση βέλτιστων διεθνών πρακτικών, με συστηματική ενημέρωση των ασφαλισμένων για τις επιλογές τους.

Προτάσεις για το φορολογικό πλαίσιο των ΤΕΑ

- ✓ Διατήρηση ισχυρών φορολογικών κινήτρων για τις συνταξιοδοτικές παροχές
 - ✓ Ενισχύεται η συμπληρωματική συνταξιοδοτική αποταμίευση των νοικοκυριών
 - ✓ Κινητοποιούνται εργοδότες και εργαζόμενοι αναλαμβάνοντας μακροχρόνιες δεσμεύσεις
- ✓ Οριοθέτηση κινήτρων για τις εφάπαξ παροχές
 - ✓ Καθολικά όρια ως προς την εφαρμογή του μέγιστου κινήτρου για τις εφάπαξ παροχές
 - ✓ Σύνδεση των κινήτρων με όρια ελάχιστης ηλικίας (π.χ. Βέλγιο, Γερμανία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Ν. Κορέα) ή διάρκειας καταβολής εισφορών (π.χ. Γερμανία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Ν. Κορέα, Τουρκία).
 - ✓ Εφαρμογή ορίων στις ετήσιες έκτακτες/τακτικές εισφορές που είναι επιλέξιμες για τα κίνητρα, ως % του δηλωμένου ακαθάριστου ετήσιου εισοδήματος (π.χ. Γαλλία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Ολλανδία, Ισραήλ, Κολομβία, Μεξικό, Ν. Κορέα) και ως απόλυτο μέγεθος (π.χ. Σλοβακία, ΗΠΑ)
 - ✓ Εφαρμογή ανώτατου ποσού (π.χ. Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισλανδία, Χιλή) ή/και ποσοστού (π.χ. Ισπανία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο) του συνολικού κουμπαρά που δύναται να καταβληθεί ως εφάπαξ παροχή με ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση
 - ✓ Το φορολογικό κίνητρο πέραν αυτών των ορίων μπορεί να φθίνει κλιμακωτά.
- ✓ Παροχή ασφάλειας δικαίου περί του θεσμικού και φορολογικού πλαισίου και συναίνεση.

Προτάσεις πολιτικής για νέα κίνητρα και χρηματοδότηση

- ✓ Θέσπιση νέων οικονομικών κινήτρων στην εργοδοτική πλευρά για τη δημιουργία και λειτουργία των ΤΕΑ
 - ✓ Παροχή οικονομικών κινήτρων στην εργοδοτική πλευρά (π.χ. επιδότηση)
 - ✓ για την κάλυψη του διαχειριστικού κόστους δημιουργίας
 - ✓ για την ενίσχυση των μηχανισμών διακυβέρνησης ενός ΤΕΑ
- ✓ Κινητοποίηση ευρύτερων χρηματοδοτικών εργαλείων (π.χ. Ταμείο Ανάκαμψης)
 - ✓ για την ενίσχυση της διακυβέρνησης
 - ✓ για τη βελτίωση των εποπτικών μηχανισμών (εκσυγχρονισμός πληροφοριακών συστημάτων και διαδικασιών, στελέχωση)

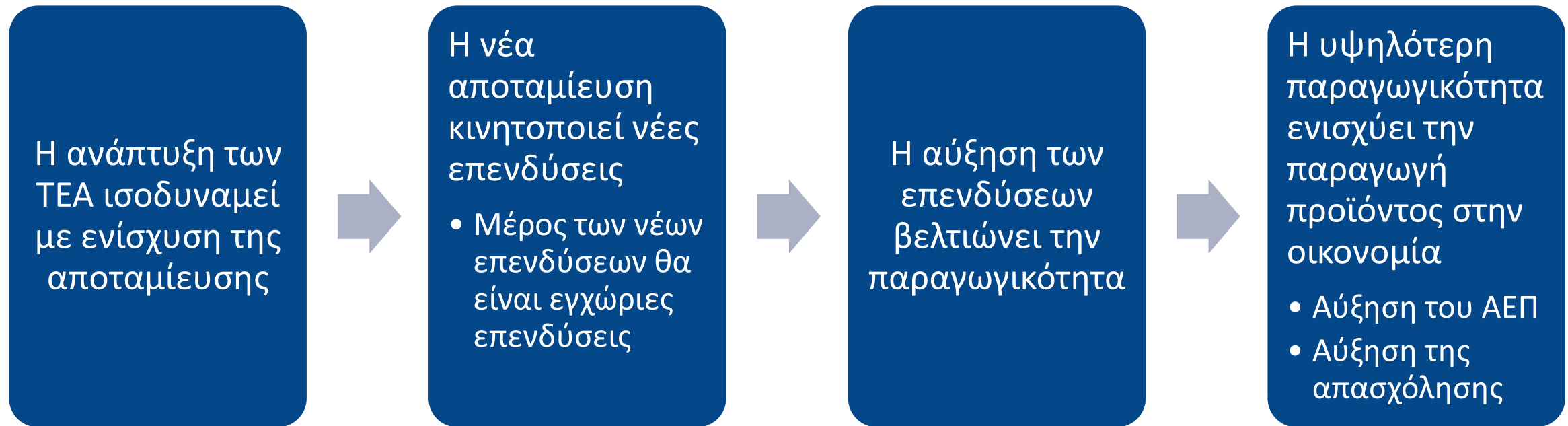
Συμπληρωματικές παρεμβάσεις πολιτικής

- ✓ Συμπληρωματικότητα μεταξύ των πυλώνων ασφάλισης
 - ✓ Ευκαιρίες από τη λειτουργία του νέου επικουρικού κεφαλαιοποιητικού ταμείου ΤΕΚΑ. Εξέταση δυνατότητας να συμμετέχουν επιπλέον φορείς που θα πληρούν συγκεκριμένες εποπτικές και άλλες προϋποθέσεις, όπως τα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης
 - ✓ Ανασχεδιασμός του υποχρεωτικού πυλώνα ασφάλισης ως προς το ύψος των υποχρεωτικών εισφορών, προκειμένου να ανακατευθυνθούν αποταμιευτικοί πόροι στους πυλώνες προαιρετικής ασφάλισης. Ενδεικτικά, δυνατότητα εξαίρεσης ενός ποσοστού των υφιστάμενων υποχρεωτικών εισφορών έως το επίπεδο του κατώτατου μισθού (IOBE, 2019)
 - ✓ Απλοποίηση του πλαισίου φορολόγησης και εφαρμογή φορολογικών κινήτρων για τον τρίτο πυλώνα (Επιτροπή Πισσαρίδη, 2020)
- ✓ Συμπληρωματικότητα με την εγχώρια κεφαλαιαγορά
 - ✓ Η παροχή φορολογικών κινήτρων στο σκέλος τόσο της ζήτησης όσο και της προσφοράς στοχευμένων επενδυτικών επιλογών στην εγχώρια κεφαλαιαγορά (IOBE, 2021), καθιστά την εγχώρια κεφαλαιαγορά ισχυρότερη και περισσότερο ελκυστική για τοποθετήσεις εκ μέρους θεσμικών επενδυτών, συμπεριλαμβανομένων των αποθεματικών των ΤΕΑ
 - ✓ Ενίσχυση «κουλτούρας» αποταμίευσης και του επιπέδου χρηματοοικονομικών γνώσεων

Περιεχόμενα

- Σκοπός της μελέτης
- Ο θεσμός στην Ελλάδα και διεθνώς
- Βασικά μεγέθη των ΤΕΑ
- Εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου
- Προτάσεις πολιτικής
- **Οικονομικές επιδράσεις**
- Συμπεράσματα

Η ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης θα ωφελήσει την ελληνική οικονομία...

...τόσο σε επίπεδο μακροοικονομικών προοπτικών διατηρήσιμης ανάπτυξης, όσο και σε επίπεδο μικροοικονομικών κινήτρων για ενίσχυση της κουλτούρας συνταξιοδοτικής αποταμίευσης των νοικοκυριών με δυνατότητα συμμετοχής τους στο «μέρισμα» της ανάκαμψης

Μακροοικονομικές προσομοιώσεις για την περίοδο 2022-2070

- Εξετάζονται οι μακροοικονομικές επιδράσεις από την υλοποίηση σεναρίων ενίσχυσης της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα
 - Λαμβάνονται υπόψη στοιχεία για τις συνολικές εργασιακές απολαβές στην Ελλάδα (από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων)
 - Εξετάζονται εναλλακτικές παραδοχές για το ποσοστό εργαζομένων που σταδιακά θα συμμετέχει στην επαγγελματική ασφάλιση, για το μέσο ύψος εισφορών τους, καθώς και για το ενδεχόμενο σταδιακής μείωσης αδήλωτων εισοδημάτων αυτοαπασχολούμενων
- Οι επιδράσεις εκτιμώνται στο πλαίσιο μακροοικονομικής ανάλυσης με ένα δυναμικό στοχαστικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας (DSGE model)
- Εκτιμώνται οι ετήσιες επιδράσεις στο ΑΕΠ, τις επενδύσεις, για μία σειρά ετών

Ενδεικτικά σενάρια ανάπτυξης της επαγγελματικής ασφάλισης

Σενάρια: Ενίσχυση των ΤΕΑ ώστε η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα να συγκλίνει με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες εντός ενός χρονικού ορίζοντα 15, 20 ή 25 ετών.

Σενάριο	Περιγραφή	Στόχος κάλυψης εργατικού δυναμικού	Διάρκεια ασφάλισης και ορίζοντας εκπλήρωσης στόχου (έτη)
A	Σενάριο βάσης	50%	20
B	Σενάριο χαμηλής πληθυσμιακής κάλυψης	33.3%	20
Γ	Σενάριο υψηλής πληθυσμιακής κάλυψης	66.7%	20
Δ	Σενάριο σύντομης διάρκειας ασφάλισης	50%	15
Ε	Σενάριο μακράς διάρκειας ασφάλισης	50%	25

Σενάριο Βάσης

- Το ενεργητικό της επαγγελματικής ασφάλισης αναλογικά με το ΑΕΠ προσεγγίζει τον μ.ό. των μελών της Ευρωζώνης σε βάθος 15-ετίας και την Πορτογαλία σε βάθος 20-ετίας.

Υψηλή/Χαμηλή Κάλυψη

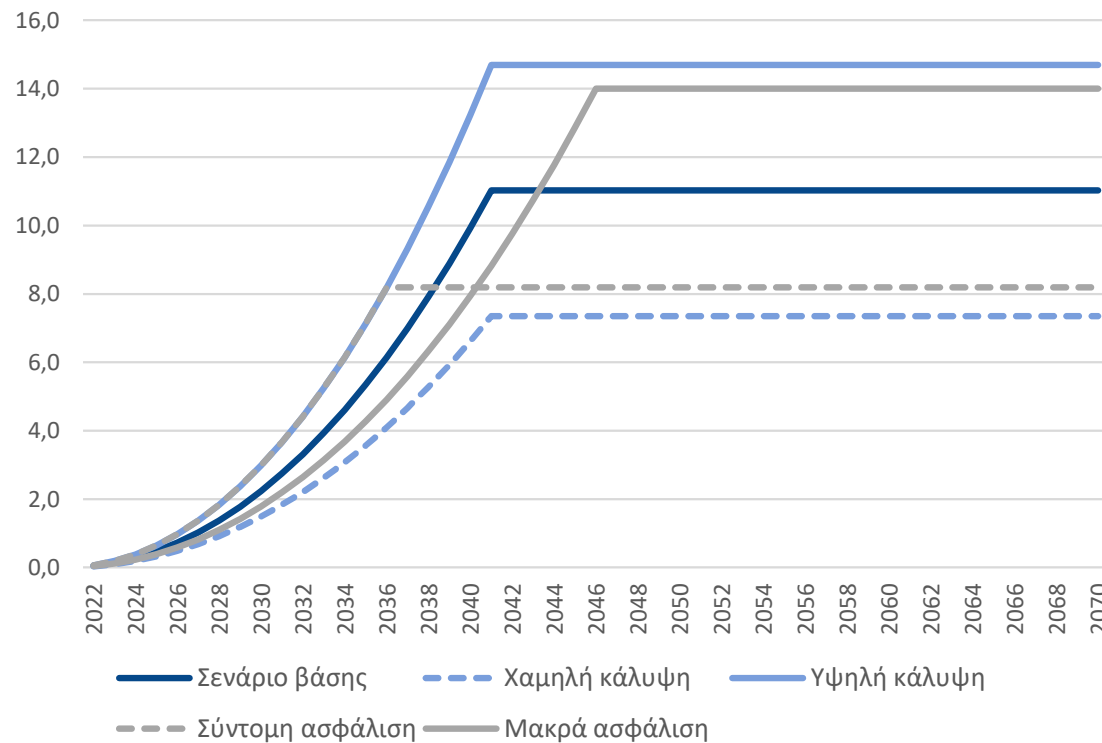
- Στα σενάρια χαμηλής και υψηλής κάλυψης θεωρείται ότι σε όρους ενεργητικού αναλογικά με το ΑΕΠ, η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα θα προσεγγίζει τον μ.ό. των μελών της Ευρωζώνης σε βάθος 20-ετίας και 10-ετίας αντίστοιχα.

Σύντομη/Μακρά Διάρκεια Ασφάλισης

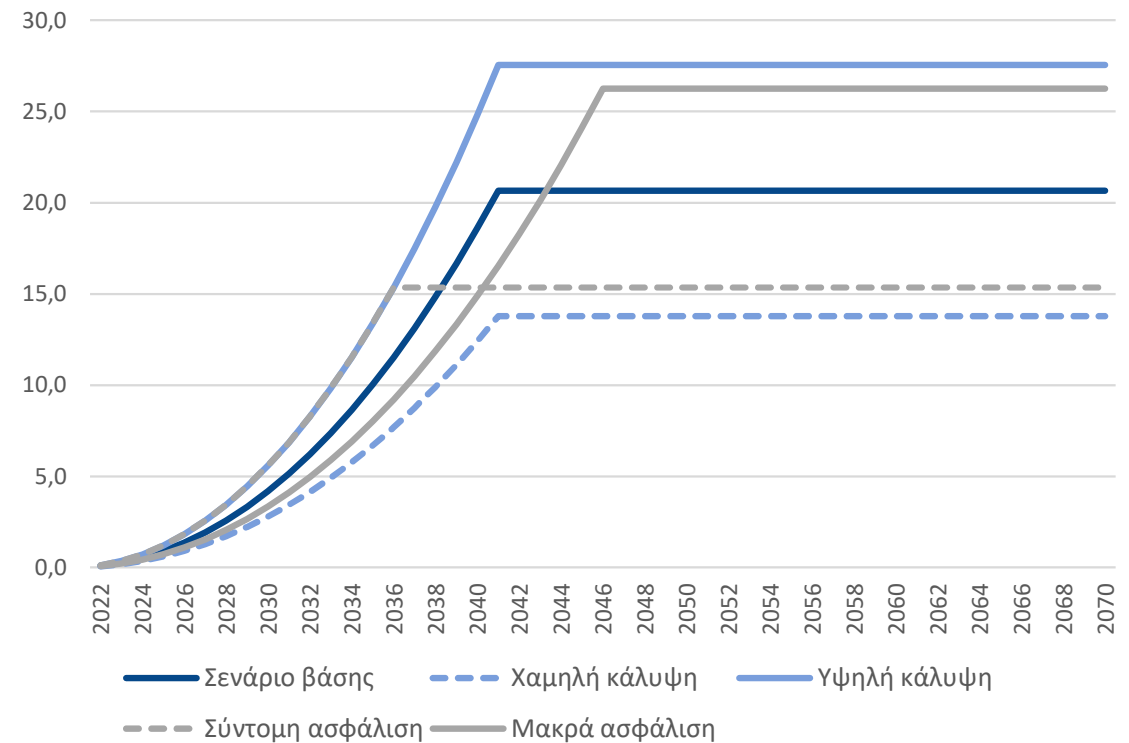
- Στο σενάριο σύντομης διάρκειας ασφάλισης θεωρείται ότι σε όρους ενεργητικού αναλογικά με το ΑΕΠ, η επαγγελματική ασφάλιση θα ξεπεράσει ελαφρά τον μ.ό. των μελών της Ευρωζώνης σε βάθος 15-ετίας.
- Στο σενάριο μακράς διάρκειας ασφάλισης θεωρείται ότι σε όρους ενεργητικού αναλογικά με το ΑΕΠ, η επαγγελματική ασφάλιση θα ξεπεράσει ελαφρά την Πορτογαλία σε βάθος 20-ετίας.

Τα νέα κεφαλαιακά αποθεματικά του δεύτερου πυλώνα...

Σε ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ

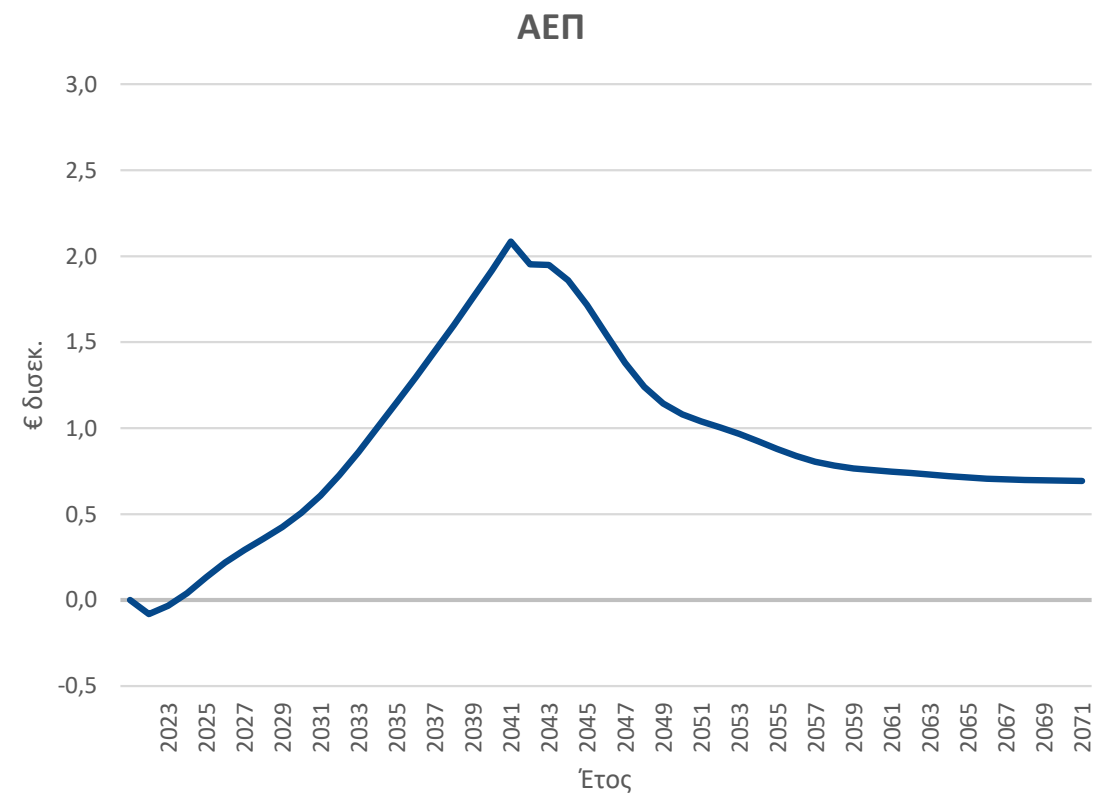
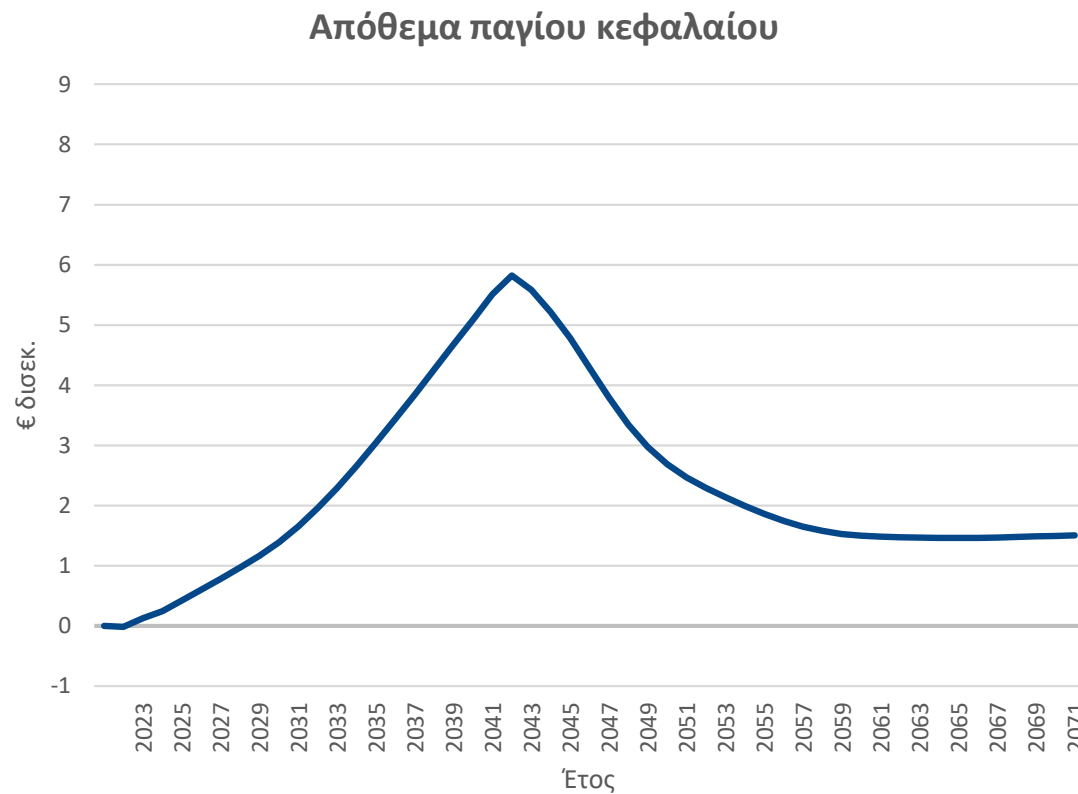
Σε € δισεκ., τιμές 2019

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

...αναμένεται να ξεπεράσουν τις 10 π.μ. του ΑΕΠ (ή €20 δισεκ.) στο σενάριο βάσης σε βάθος 20-ετίας

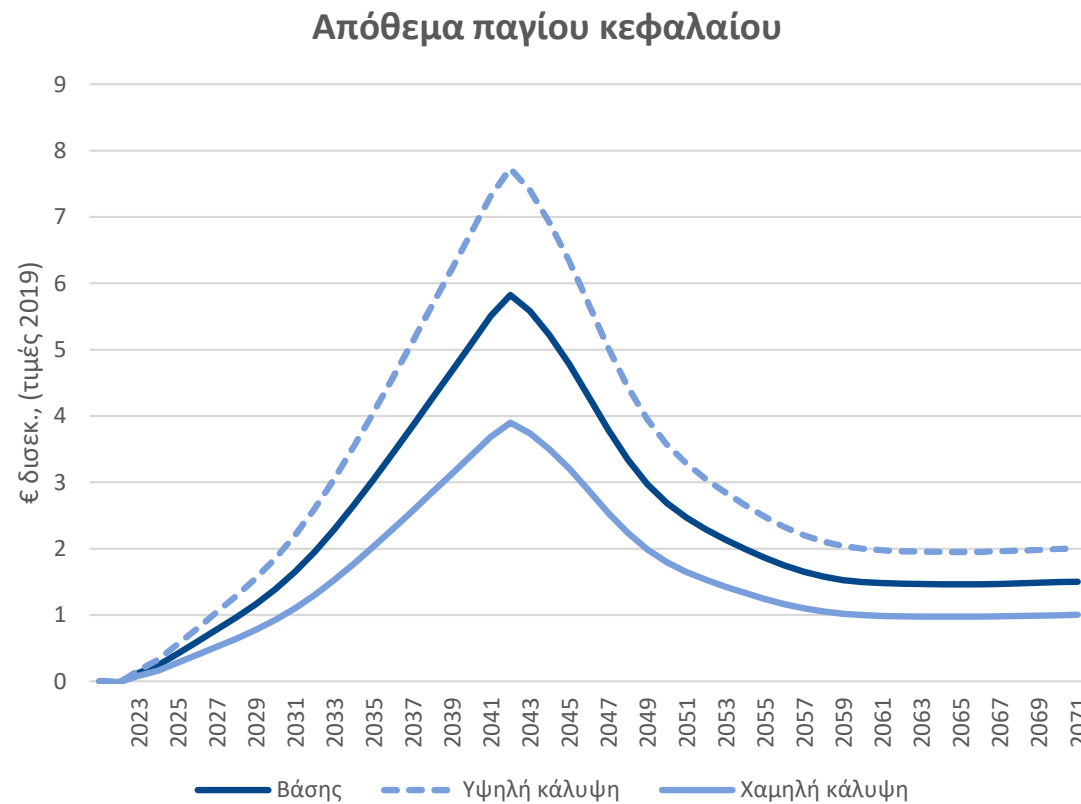
Στο σενάριο βάσης εκτιμώνται επιδράσεις στο απόθεμα παγίου κεφαλαίου στην οικονομία κατά έως και €6 δισεκ.

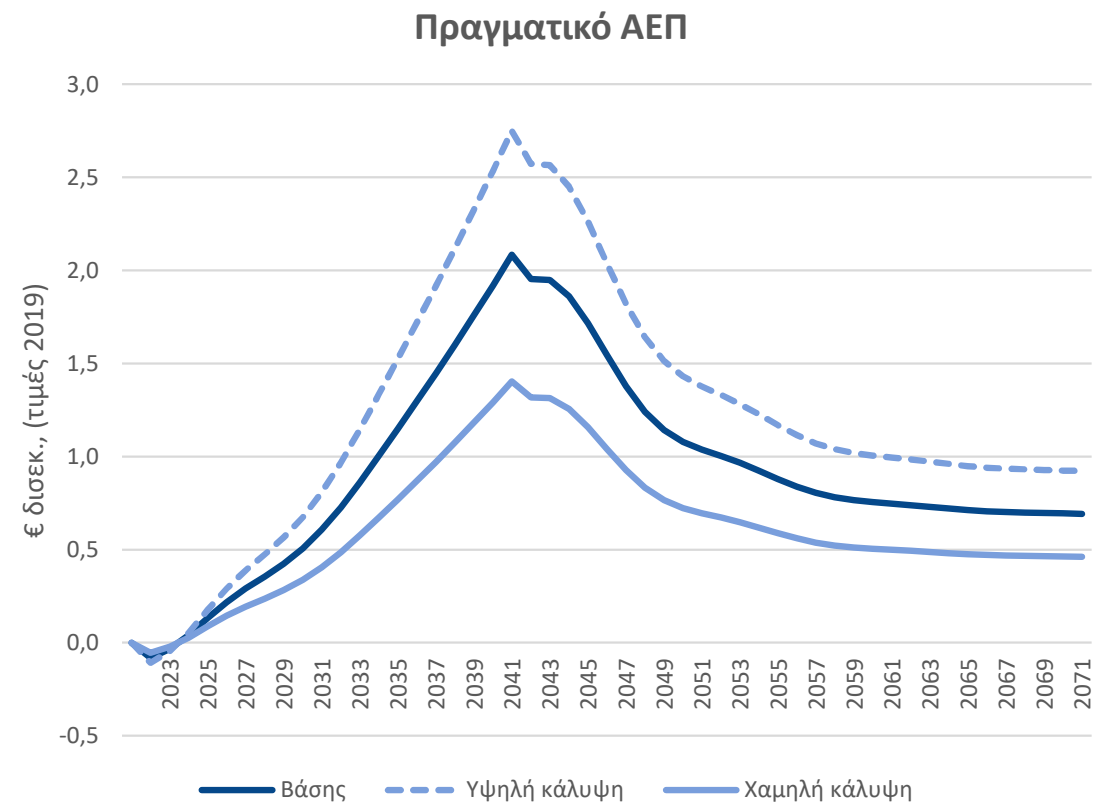
Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Το πραγματικό ΑΕΠ μπορεί να τονωθεί έως και €2 δισεκ. ετησίως και να παραμείνει υψηλότερο κατά περίπου €1 δισεκ. κατά μέσο όρο ετησίως έως το 2070

Μεγαλύτερη κάλυψη του εργατικού δυναμικού από επαγγελματική ασφάλιση...

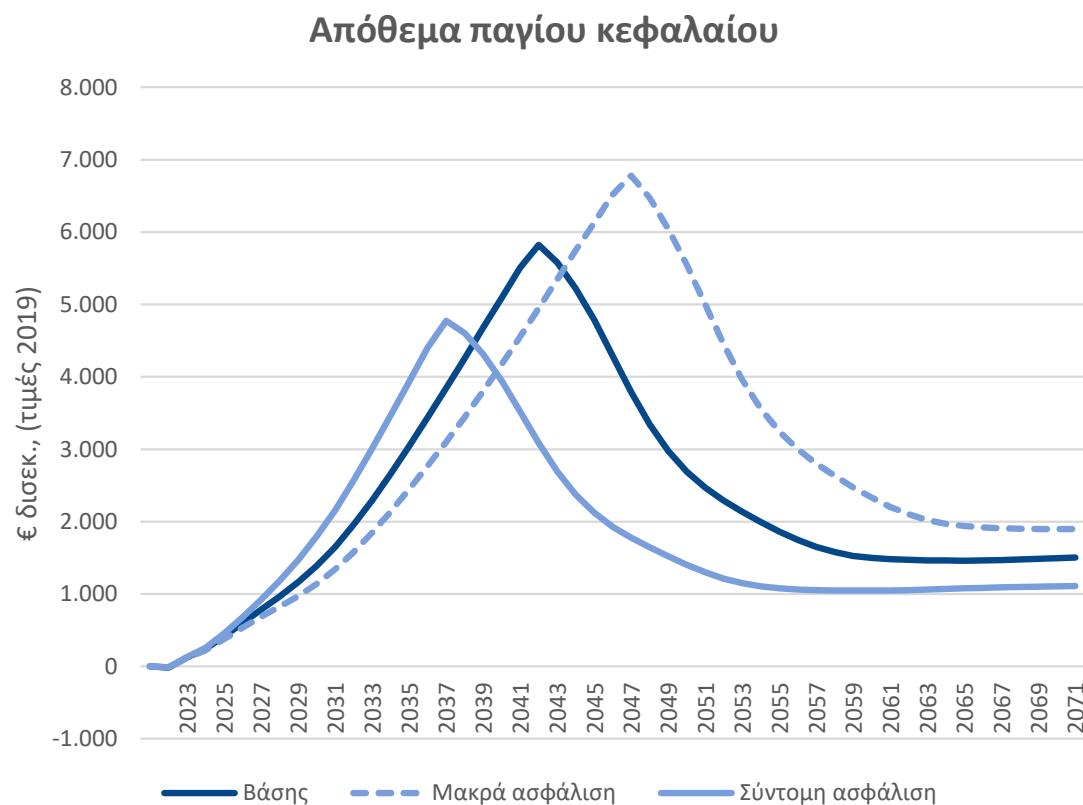

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

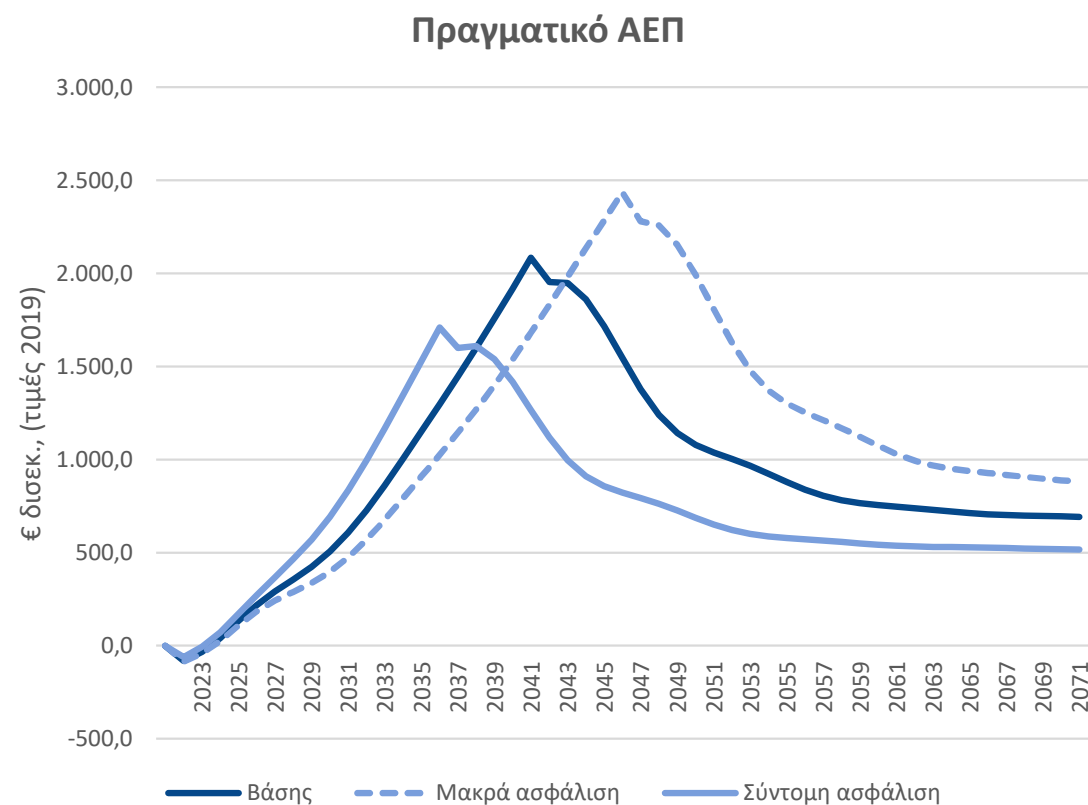

...εκτιμάται ότι δύναται να οδηγήσει σε υψηλότερο απόθεμα παγίου κεφαλαίου και ΑΕΠ κατά έως €7,7 δισεκ. και €2,7 δισεκ. ετησίως σε βάθος 20-ετίας

Η μεγαλύτερης μέσης διάρκειας επαγγελματική ασφάλιση...

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

...εκτιμάται ότι δύναται να οδηγήσει σε υψηλότερο απόθεμα παγίου κεφαλαίου και ΑΕΠ κατά έως €6,8 δισεκ. και €2,4 δισεκ. ετησίως σε βάθος 25-ετίας

Περιεχόμενα

- Σκοπός της μελέτης
- Ο θεσμός στην Ελλάδα και διεθνώς
- Βασικά μεγέθη των ΤΕΑ
- Εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου
- Προτάσεις πολιτικής
- Οικονομικές επιδράσεις
- **Συμπεράσματα**

Συμπεράσματα

- Η επαγγελματική ασφάλιση έχει **μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης** στην χώρα μας, καθώς σήμερα είναι πολύ λιγότερο διαδεδομένη στην Ελλάδα από ό,τι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.
- Αναδεικνύονται εμπόδια στην υγιή ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης και **προτείνονται μέτρα** άμβλυνσής τους.
 - Στροφή προς ενιαίο εποπτικό φορέα
 - Περισσότερο ευέλικτο οργανωτικό καθεστώς και δυνατότητες για πολύ-εργοδοτικά ΤΕΑ
 - Οικονομικά κίνητρα σε ασφαλισμένους και εργοδότες που θα επιτρέπουν την υγιή και βιώσιμη ανάπτυξη του θεσμού σε ένα σταθερό και διαφανές φορολογικό πλαίσιο
- Η επαγγελματική ασφάλιση μπορεί να παίξει **ρόλο αναπτυξιακού μοχλού** στην ελληνική οικονομία.
- Η επέκταση της κάλυψης του δεύτερου ασφαλιστικού πυλώνα στην Ελλάδα θα οδηγήσει στην **συσσώρευση σημαντικών κεφαλαιακών αποθεμάτων**.
- Εξετάζονται διαφορετικά σενάρια σε σχέση με την ταχύτητα σύγκλισης με Ευρωπαϊκές πρακτικές στον θεσμό. Εκτιμώνται οι **μακροοικονομικές επιδράσεις** εγχωρίως ανά σενάριο:
 - Δημιουργούνται αποθεματικά έως και €27 δισεκ. στην 20-ετία με πολλαπλασιαστικά οφέλη για την πραγματική οικονομία.
 - Ενισχύεται η εγχώρια παραγωγική δομή με το νέο πάγιο κεφάλαιο να εκτιμάται έως και €7 δισεκ. υψηλότερο στην 20-ετία.
 - Αυξάνεται σημαντικά η παραγωγικότητα της εργασίας.
 - Το πραγματικό ΑΕΠ εκτιμάται κατά μέσο όρο περί το €1 δισεκ. υψηλότερο σε πραγματικούς όρους (τιμές 2019) στην 20-ετία. Η μακροπρόθεσμη ενίσχυση του ετήσιου ΑΕΠ μπορεί να ξεπεράσει τα €2,7 δισεκ., σε πραγματικούς όρους.

Ευχαριστούμε
πολύ για την
προσοχή σας!

Συντονισμός

Νίκος Βέττας

Ερευνητική ομάδα

Svetoslan Danchev

Γιώργος Γατόπουλος

Νίκη Καλαβρέζου

Αλέξανδρος Μουστάκας

Ισμήνη Πάττα

Κώστας Πέππας